

Nemzeti
Köszolgálati Egyetem
Vezető-és Továbbképzési Intézet

DR. ROZSNYAI KRISZTINA

A hatósági eljárás szakaszai

Budapest, 2014

A tananyag az ÁROP-2.2.19-2013-2013-0001 Elektronikus képzési és távoktatási anyagok készítése című projekt keretében készült el.

Szerző:

© dr. Rozsnyai Krisztina 2014

Kiadja:

© NKE, 2014

Felelős kiadó:

Patyi András
rektor

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Tartalom

I. RÉSZ: ADÓJOGI ALAPOK.....	4
1. Az adó fogalma	4
2. Az adórendszer.....	7
3. Az adópolitika.....	8
4. Az adójogi jogviszony.....	8
5. Az adók csoportosítása	10
II. RÉSZ: A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ.....	12
1. A személyi jövedelemadóról szóló törvény jellemzői, alapelvei	12
2. A személyi jövedelemadó alanya, a törvény alanyi hatálya.....	12
3. A személyi jövedelemadó törvény területi és tárgyi hatálya.....	13
4. A jövedelem meghatározása, bevétel, jövedelem, költség fogalma.....	13
5. A jövedelmek típusai	14
6. Az összevonandó jövedelmek megállapításának általános szabályai, adózása	15
7. Az összevont adóalap megállapítása, a kifizetendő adó meghatározása. Az adó megállapításának menete.....	17
8. Különadózó jövedelmek adózása	19
III. RÉSZ: ILLETÉKJOG.....	21
1. Az illeték fogalma, fajtái	21
2. Az illetékfizetési kötelezettség hatálya, és keletkezése	22
3. Az általános illetékmentesség.....	23
4. A vagyonszerzési illetékek szabályai: az ingyenes vagyonszerzési illetékek	23
5. A vagyonszerzési illetékek szabályai: a visszerthes vagyónátruházási illeték	25
6. Az eljárási illetékekről röviden	26
IV. RÉSZ: VÁMJOGI ALAPISMERETEK.....	29
1. Vám fogalma, csoportosítása	29
2. Vámjog jogforrási rendszere.....	30
3. Vámjogi alapfogalmak.....	32
4. Vámigazgatás szervezete.....	33

I. RÉSZ: ADÓJOGI ALAPOK

(írta: Dr. Erdős Éva)

1. Az adó fogalma

1.1. Az adó történeti megközelítése

Az **adó** szó nyelvtanilag az adni igéből származik.¹ Bár csak a XV. sz. elején alakult ki ez az elnevezése, az adó kialakulása – mint állami bevételi forma – az állam kialakulásának, megjelenésének idejére tehető. Történelmi kategória, amely a mindenkor uralkodó osztály érdekeit fejezte ki, és az állam gazdálkodásához tartozó közbevételi forma volt.

A rabszolgatartó és feudális társadalmakban az adó inkább természetbeni szolgáltatás volt, mint a robot, dézsma, később az árucserre megjelenésével együtt váltak rendszeressé a pénzadók. Az adó szó adni igéből való kialakulása a szolgáltatás önkéntes jellegére utal, ami a kezdeti időszakban igaz volt, azaz a vagyonnal és pénzzel rendelkező uralkodó osztály önkéntes hozzájárulását jelentette a kincstári kiadásokhoz, elsősorban a hadi kiadásokhoz. Ez az önkéntesség csak a későbbi időkben vált kényszerszolgáltatássá. Az adó lényegében az állami „gépezet”, szervezetek működéséhez szükséges bevételi forma volt. Az állam feladatainak növekedésével azonban az állam bevételi szükségletei is növekvő tendenciát mutattak. Az egyre terebélyesedő állami feladatok ellátásához szükséges anyagi erőforrások biztosítása érdekében új és új állami bevételi nemeket kellett bevezetni. A termelés bővülése, a termelőeszközök fejlődése, a társadalmi munkamegosztás is mind-mind új adóforrásokat keletkeztetett, az adók köre, fajtái bővültek. Mivel az állam **közszolgáltatásokat** nyújt a polgárai számára, a társadalmi **közszükségleteket** elégíti ki, **közfeladatok formájában**, és nem termelő és szolgáltató tevékenységet végez, ezért bevételeit csak a gazdasági élet szereplőitől tudja elvonni, kötelezően előírt befizetés formájában. A kötelezően előírt befizetések **közbevételek**, azaz más szóval **közterhek**, melyek többféle elnevezéssel rendelkeznek, mint adó, illeték, járulék, hozzájárulás, díj vagy a bírság. A közbevételek közül a legjelentősebbek az adók, melyek minden magánszemély életét és a vállalkozás működését is végigkísérik. 1848-ban fogalmazták meg az arányos közteherviselés elvét, mely alapelveként szerepel Alkotmányunkban 1945 óta és az Alaptörvényben is. Az **arányos közteherviselés elve** egyrészt azt jelenti, hogy mindenkinek hozzá kell járulnia a társadalom közös szükségleteinek a kielégítéséhez jövedelmi és vagyoni viszonyainak arányában, azaz adót kell fizetnie, amennyiben van jövedelme vagy rendelkezik vagyonnal, és az arányosság érdekében minél magasabb a jövedelme, vagy nagyobb vagyonnal rendelkezik, annál több adót kell fizetnie. Másrészt a közteherviselés elve szerint mindenkinek teherbíró képességének vagy a gazdasági életben való részvételének megfelelően kell hozzájárulnia a közszükségletekhez, az állami kiadásokhoz.²

Az adó tehát az állami, majd államháztartási gazdálkodás egyik fő bevételi formája volt és maradt is a történelem során, jelentősége pedig egyre nő a bevételi szükségletek növekedésének megfelelően.

1.2. Az adók fogalmi elemei, ismérvei

Az adó fogalmának megalkotására vonatkozóan többféle nézet olvasható a szakirodalomban, ugyanakkor a jogszabályok pontos definíciót nem tartalmaznak, ezért pontos és hatályos fogalmat alkotni nehéz. A jogszabályok közül az Adózás rendjéről szóló törvény³ említi az adót, mint fogalmat a törvény hatályánál, de a meghatározás korántsem teljes körűen fogja át az adó fogalmi elemeit. Az adózás rendjéről szóló törvény szerint: ”a törvény hatálya kiterjed az adóval, járulékkal, illetékekkel összefüggő, a központi költségvetés, az elkülönített állami pénzalap, a Nyugdíjbiztosítási Alap, az Egészségbiztosítási Alap vagy az önkormányzat javára teljesítendő, törvényen alapuló kötelező befizetésre (adók).”

Az adót a pénzügyi szakirodalomban a szerzők⁴ különféle módon definiálják, de vannak olyan közös elemek, amelyek szinte minden szerzőnél megjelennek az adó fogalmában. Ezeket a közös tartalmi elemeket szűrjük ki a különféle fogalmakból, megalkotván az adó fogalmát.

1 Az adó szó etimológiai eredetéről lásd bővebben: Dr. Meznerics Iván: Pénzügyi jog a szocialista gazdálkodásban és a nemzetközi kapcsolatokban, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest, 1972. 252.-253.o.

2 Lásd Alaptörvény XXX. cikkét

3 2003. évi XCII. tv. az adózás rendjéről 4.§(1) bekezdés

4 Dr. Meznerics Iván szerint: Az adó olyan közjogi kényszerszolgáltatás, amelyet az állam vagy más közjogi testület közfeladatok ellá-

Az adó fogalom elemei:

1. Ki rendelkezik adóztatási jogosultsággal, adó bevezetésének jogával, adófelsőjoggal?

Lehetséges válaszok:

- a.) az állam
- b.) más közjogi, testületi szerv (pld.: önkormányzat, köztestületek), tagállamok, egyház
- c.) nemzetközi szervezetek (pld. Európai Unió szervei)

Magyarországon: csak az állam rendelkezik adóztatási joggal, azaz az államnak van adófelsőjoga. Az önkormányzatok ugyan jogosultak helyi adó kivetésére önkormányzati rendeletben, azonban csak az állam arra jogosult szerve által megalkotott törvény keretei között. Ez azt jelenti, hogy az adóztatás joga az állam és annak legfelsőbb államhatalmi szerve, azaz az Országgyűlés kezében van. Az Országgyűlés a helyi adókról törvényt alkot, melynek keretei között hozhatja meg az önkormányzat a saját külön rendeletét az általa bevezetni kívánt helyi adókról. **A helyi adókat** a helyi önkormányzatok ezek szerint csak részben vetik ki önállóan, azok elsősorban a központi állami szerv törvényi rendelkezéseire alapulnak, azon nem terjeszkedhet túl az önkormányzat, nem vethet ki a törvényben nem szereplő helyi adót, nem lépheti túl a törvényben meghatározott adómértéket.

Ugyan Magyarországon a köztestületek is jogosultak tagdíjat kivetni tagjaikra, és bár a köztestületnek (pld. kamaráknak) fizetendő tagdíj is magán viseli az adó jellemző elemeit (adók módjára behajtandó köztartozás), azonban megállapíthatjuk, hogy ez az „adóztatási” jog sem önálló, az törvényen alapul.

Ismerhetjük még az egyházi „adó”, ami pedig ténylegesen nem adó, hiszen több fontos fogalmi eleme is hiányzik, mint: nem az arra feljogosított állami szerv alkotta meg, nem jogszabályban írták elő, és államilag nem hajtható be és nem kényszeríthető ki.

Az államon kívül az Európai Unió szervei jogosultak lennének egységes, szupranacionális adó bevezetésére tagállami hozzájárulással, azonban az uniós adójog célja nem az, hogy új és egységes adónemet vagy adókat vezessenek be, sokkal inkább a tagállamok adójogszabályainak összehangolása, harmonizációja. Azt azonban megállapíthatjuk, hogy az állami- és adószuverenitás keretei között az Európai Unió szervei⁵ által hozott uniós jogforrások elsőbbséget élveznek a nemzeti jogszabályokkal szemben.

2. Mi tulajdonképpen az adó?

a) Pénzügyi szolgáltatás vagy pénzfizetési kötelezettség?

Bár az adófizetés során az adóalanyok pénzt fizetnek a költségvetésbe, megállapíthatjuk, hogy az adó nem pénzfizetési szolgáltatás. A szolgáltatás önkéntességet és mellérendeltségi (magánjogi) jogviszonyt tételez fel, ami adófizetésnél fel sem merülhet. Az adójogviszonyban a felek alá- és fölérendeltségi kapcsolatban állnak, a felek közjogi jogviszonyban vesznek részt, amelyben az állam vagy annak szerve mindig jelen van, és kógens szabályok alapján kötelesek a pénzfizetésre.

Az adó tehát ennek megfelelően egyrésztől kötelező „pénzbefizetési szolgáltatás”, amit az állam ír elő magas szintű jogszabályban.

b) A nemzeti jövedelem újraelosztásának eszköze?

Ez igaz, de nem ez az elsődleges gazdaságpolitikai funkciója. Sokkal inkább állami bevételt biztosító funkciója van, azaz a közbevétel egyik formája, fajtája. Az adó tehát másrésztől az **állami bevételek** egyik formája, közjogi kényszer-

táshoz szükséges bevétel szerzése céljából, általában külön eseti ellenszolgáltatás nélkül követelhet mindenkitől, akire a törvényben a szolgáltatási kötelezettség tekintetében megállapított tényállás vonatkozik. Meznerics: Pénzügyi jog a szocialista gazdálkodásban és a nemzetközi kapcsolatokban, Közgazdasági és Jogi Könyvtár Budapest, 1972.253.-255.o., Nagy Árpád- Nagy Tibor: Pénzügyi jog és igazgatás Budapest, Államigazgatási Főiskola, 1984. 87.o. Nagy Tibor szerint: az adó az állam egyoldalú akaratnyilatkozatával megállapított közvetlen ellenszolgáltatás nélküli, pénzfizetésre irányuló kötelezettség, amely nem teljesítés esetén kényszer útján is biztosítható. Exner Kornél a díj fogalmát határozza meg 1901-ben készült Magyar pénzügyi jog című munkájában: „A díjak azok a pénzbeli közszolgáltatások, melyeket az állam bizonyos jogoknak anyagi vagy erkölcsi előnyöknek adományozásakor kíván. A díjak az állam bevételének jelentéktelen forrását képezik.” Dr. Exner Kornél: Magyar pénzügyi jog, Budapest, Athenaeum Irod. És Nyomdai Részvénytársulat Kiadása, 190. 486-487.o., lásd még az adózásról: Pénzügyi jog II.(szerk. Simon István), Osiris Kiadó, Budapest, 2012. 25-31.o.

5 EUMSz. 114.cikke

szolgáltatás; pénzbeli fizetési kötelezettség az állam számára, amit az állam magas szintű jogszabályban író kötelező erővel.

3. Kiket kötelez az állam adó fizetésére?

Az adófizetésre kötelezettek körét mindig az állam jelöli ki magas szintű jogszabályban, azaz törvényben, és ez a kötelezettség a nem állami szervekre, a magángazdaság alanyaira terjed ki elsősorban. Az adófizetésre kötelezettek elsősorban a természetes és jogi személyek (nem állami szervek, gazdálkodó szervezetek, vállalkozások), akiket az állam kijelöl; és akik önálló vagyonnal, jövedelemforrással rendelkeznek, vagy részt vesznek a gazdasági életben.

4. Az adó felhasználásának kérdése. Mire kell fordítani az adót?

Az adó felhasználási célja pontosan nincs meghatározva, az állam keze ez irányban nincs megkötve. Ez alatt azt értjük, hogy az adó nem szalagozott pénz, nincs pontosan kijelölve az államháztartásban és a költségvetésben, hogy melyik költségvetési fejezetnél vagy szervnél kell felhasználni. A már említett Adózás rendjéről szóló törvény⁶ ugyan felsorolja az adó meghatározásánál, hogy minek a javára kell teljesíteni a törvényen alapuló kötelező befizetést: a központi költségvetés, az elkülönített állami pénzalap, a Nyugdíjbiztosítási Alap, az Egészségbiztosítási Alap vagy az önkormányzat javára. A jogszabályban felsorolt szervek az államháztartás részét képezik, így összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy az államháztartásba kell az adókat befizetni. A befizetés helye szerint elkülönítjük az adókat – központi vagy helyi adóra –, ami az adó államháztartási alrendszeribe történő befizetésének és beszedésének a helyét jelzi, és általában a befizetés helye meghatározza az alrendszerbeli felhasználását is az adónak⁷, azonban az adó felhasználásánál nincs semmilyen kötött előírás a költségvetésben.

Általánosságban megállapíthatjuk, hogy az adó állami célokra, feladatokra, állami szervek finanszírozására és a társadalom közös szükségleteinek kielégítésére fordítható.

Az **adó** tehát olyan állami bevételi forma, amelyet az **állam által megállapított célok, feladatok, a társadalom közös szükségleteinek a kielégítésére és finanszírozására** használnak fel.

5. Az adó kényszerjellege

Mint minden jogszabálynak, az adónak is van szankciója. Az adó befizetése határidőben kötelező, ezt nevezzük az adó esedékességének. A befizetés elmulasztása esetén az állam arra feljogosított szerve, az adóhatóság szankciókat alkalmaz, mely szankciók az enyhébbtől egészen a súlyos szankciókig terjednek. Az adófizetés elmulasztásának szankcióit az Adózás rendjéről szóló törvény⁸, míg a legsúlyosabb szankciókat a büntetőjog, azaz a Büntető Törvénykönyv tartalmazza⁹.

Az adót az állam a megfizetés elmulasztása esetén szankcionálja, majd kényszerrel behajtja, (letiltás, zálogosítás, értékesítés, árverés stb. útján). A végrehajtásra az adózás rendjéről szóló jogszabályban, a közigazgatási eljárásról és a bírósági végrehajtásról¹⁰ szóló jogszabályban foglaltak az irányadóak.

6. Az adó ellenszolgáltatás nélkülsége:

Az adó nem mellérendelt kapcsolatból eredő pénzfizetési kötelezettség, ezért az adóért nem járhat ellenszolgáltatás. Az adófizetésnek, mint közjogi kötelezettségnek, és az adójogi jogviszonynak a jellemzője, hogy:

- * az állam vagy annak a szerve mindig jelen van a jogviszonyban,
- * a felek alá- és fölérendelt kapcsolatban állnak egymással,
- * kötelező, azaz kogens normák írják elő az adófizetési kötelezettséget,
- * és a befizetett adóért, azaz a kötelező pénzfizetési szolgáltatásért nem jár ellenszolgáltatás.

6 2003. évi XCII. tv. 4.§

7 a helyi alrendszerbe beszedett helyi adókat a helyi önkormányzatok saját bevételként használják fel, a központi alrendszerbe befizetett adókat pedig általában a központi költségvetés használja fel az állami szervek finanszírozására, azonban a központi adók kerülhetnek megosztásra a központi és a helyi alrendszerek között. Például a személyi jövedelemadó és a gépjárműadó központi adó, azonban a helyi önkormányzatok is részesülhetnek belőle.

8 Art 2003.évi XCII. tv.

9 lásd a 2012. évi C. tv. a Büntető Törvénykönyvről (BTK.) 396.§-át a költségvetési csalásról és a költségvetést károsító bűncselekményekről.

10 lásd 2004. CXL. tv. a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól, valamint a 1994.évi LIII. tv. a bírósági végrehajtásról.

Az állam nem nyújt – és a befizetők által nem is követelhető – közvetlen, konkrét ellenszolgáltatást az adóért. Ez igaz, de egyébként van „ellenszolgáltatás” az állam részéről a közszolgáltatások formájában, amely azonban nem közvetlen és konkrét ellenszolgáltatás. Ilyen közszolgáltatást nyújt az állam a közutak, közvilágítás, ivóvíz ellátás, egészségügyi és társadalombiztosítási ellátások területén, amelyek az állam feladataként jelennek meg.

Összefoglalva az adó jellemzői:

- a.) Az adó állami bevétel; sorsa az állam létével egybekötött (történelmi kategória).
- b.) Az adó pénzfizetési kötelezettség, amelyet az állam kényszer útján is beszed, de ellenszolgáltatást nem nyújt érte.
- c.) Az állam a társadalom tagjaitól elkülönült szervezet, az adó tehát ezen elkülönült apparátus működésének anyagi biztosítéka. Beszedése – mindig tulajdonelvonást jelent, azaz olyan eszközöknek állami célra való felhasználását, amelyekkel egyébként nem az állam rendelkezik.
- d.) Az adó vagyoni és függőségi kapcsolatot jelent az állam és az adófizetők között.

Az adó fogalmi ismérvei:

1. Az adó az állami bevétel, közbevétel, közteher egyik formája,
2. az adót az állam egyoldalúan állapítja meg magas szintű jogszabályban,
3. az adót az állami feladatok (közfeladatok) finanszírozására használják fel,
4. adófizetésre az állam által kijelölt természetes és jogi személyek, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek kötelesek (magánszemélyek, vállalkozások, gazdálkodó szervezetek).
5. Az adó fizetéséért konkrét és közvetlen ellenszolgáltatást az állam nem nyújt.
6. Az adó beszedését az állam kényszer útján (szankciókkal, végrehajtással) is biztosítja.
7. Az adó eszköze a nemzeti jövedelem újraelosztásának, gazdaságpolitikai célok realizálásának.

Az adó az állami bevételek egyik formája, amelyet az állam az általa kijelöltek terhére egyoldalúan állapít meg, a befolyt összeget állami feladatok finanszírozására használja fel, beszedését szükség esetén kényszer útján is biztosítja és ellenszolgáltatást nem nyújt érte. Eszköze a nemzeti jövedelem újraelosztásának.

2. Az adórendszer

Adórendszer fogalma:

Az adórendszer az állam adópolitikájának hordozója, megvalósításának eszköze, a gazdaságirányítási rendszer része, valamely államban az **eseti adóknak** és a **rendszeres adónemeknek**, az egy időben történő, céltudatos, arányosított és tudományosan megalapozott, együttes alkalmazását jelenti. Egy államban a különféle adók együttes alkalmazása alkotja az adórendszert.

Az adórendszer kialakítása céltudatosan és tudományosan megalapozottan történik. Az adórendszer az **adópolitika** által meghatározott. Egymásra hatásuk kölcsönös, mivel új adónemek bevezetésével vagy a régiek megszüntetésével változik az **adórendszer**. Az adórendszer változása pedig maga után vontja az adópolitika egészének vagy bizonyos részének változását is. Ugyanakkor a gazdaságpolitika és ezen belül a gazdaságpolitikai elvek változásai is megelőzhetik – tehát befolyásolják – új adók bevezetését, így az adórendszer változását. Egy-egy új adó bevezetését megelőzi a tudományosan megalapozott elvek, célok meghatározása, mellyel az **adópolitika** foglalkozik. Csak ezen célok és alapelvek kidolgozása után lehet követelményként támasztani, hogy az adópolitika elvei érvényesüljenek az új adójogszabályokban.

Az adórendszer meghatározó elemei

Egy-egy adórendszer függ attól, hogy az állam

1. **hányféle** adót szed
2. **kiket** kötelez adófizetésre
3. **milyen adók** vannak túlsúlyban (melyek alkotják a központi költségvetés bevételeinek legnagyobb hányadát) és
4. a **helyi** vagy a **központi adók** vannak-e túlsúlyban.

Az adórendszer tartalmazza:

Az adóztatás területén érvényesülő alapelveket az **adópolitikának** megfelelően. Az adópolitika legfontosabb alapelve a közteherviselés elve, mely lehetőséget ad az államhatalmat gyakorló szerv számára, hogy az adott Kormány gazdaságpolitikájának és adópolitikájának megfelelően adókat vessen ki, és a méltányosság, igazságosság alapelve.

Az adórendszer tartalma:

1. az adónemek (eseti és állandó)
2. a fizetésre kötelezettek körének meghatározása
3. adóköteles vagyontárgyak, jövedelmek, tevékenységek, jogviszonyok
4. az adóteher mértéke

Az adórendszer mindig kifejezi az adópolitika célkitűzéseit. Az adó kitűnő eszköze a politikai beavatkozásnak, a gazdaságpolitikai célok meghatározásának, ugyanakkor a gazdaságpolitikai célok támogatása adóztatási eszközökkel történik.

Adórendszerek típusai:

- a.) Angol-szász típusú, melyben a jövedelemadónak van vezető szerepe.
- b.) Kontinentális típusú adórendszer, melyben leginkább is a hozadéki, közvetett adóknak (forgalmi) van nagyobb szerepe az adórendszeren belül.

3. Az adópolitika

Az adópolitika a politika, azon belül is a gazdaságpolitika és a fiskális politika részét képezi. A fiskális politika pedig áll a költségvetési politikából, amelynek része az adópolitika.

Az adópolitika az adóztatásra és az adórendszerre vonatkozó elveket és célokat határozza meg, mely a gazdaságpolitika és pénzügyi politika része és a gazdaságpolitikai célkitűzések megvalósítását segíti elő. Ezen kívül az adókra vonatkozó anyagi és eljárási szabályok kialakításának alapelveit is meghatározza. Az adópolitika változása befolyásolja az adórendszer fejlődését, új adók bevezetését, vagy meglévő adók megszüntetését. Az adópolitika által megfogalmazott céloknak és alapelveknek érvényesülniük kell az adóztatásra vonatkozó anyagi és eljárási jogszabályokban.

Az adópolitika alapelvei lehetnek többek között a következők:

1. a jövedelemmel arányos adózás elve
2. a létminimum adómentessége
3. a társadalmi szükségletek kielégítése
4. az egységes adóztatás és az arányos közteherviselés elvei
5. az adóztatás méltányosságának elve
6. az egyenes adók (jövedelem, - vagyoadók) túlsúlyának elve
7. az adóztatás társadalmi csoportokhoz, rétegekhez való kapcsolódásának elve
8. az adózók adóigazgatásba való bevonása, az adóhatóság és a lakosság közvetlen kapcsolatának elvei (önadózás).

4. Az adójogi jogviszony

4.1. Az adójogi jogviszony fogalma, alanyai

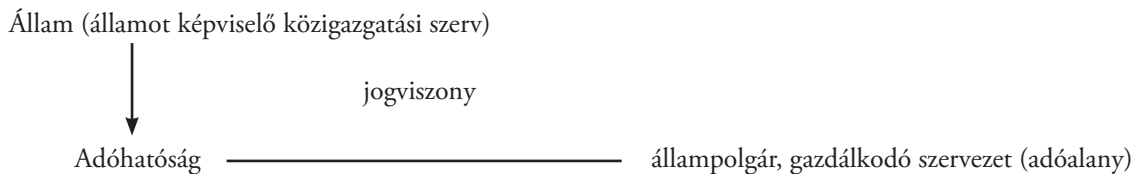
Az adójog az anyagi és eljárásjogi jogszabályok összessége. Az anyagi jogszabályok tartalmazzák az adók körét és fajtaírt, az adó alapját, mértékét, az adómentességek, adókedvezmények szabályait (mint Sza, Áfa törvény), az eljárásjogi szabályok pedig az adófizetési kötelezettség rendjét, az adóbevallás határidejét, a mulasztás és egyéb kötelezettségszegés szankcióit, a behajtás rendjét (Adózás rendjéről szóló törvény).¹¹

¹¹ Megjegyezzük, hogy az anyagi adószabályok sok esetben tartalmazznak eljárásjogi rendelkezéseket is, mint például az SZJA törvény az adóelőleg levonásának szabályait is tárgyalja.

Az adójogi jogviszony az a jogilag szabályozott kapcsolat, amely adózás folyamán jön létre az abban résztvevő felek között. Az adójogi jogviszony adójogi normával szabályozott társadalmi viszony.

Az adójogi jogviszony tartalma: a jogalanyok jogosultságait és kötelezettségeit tartalmazza, azaz meghatározott jogi vagy magánszemélynek (adóalany) közcél érdekében ellenszolgáltatás igényelhetősége nélkül meghatározott pénzüsszeg fizetésére irányuló és egyéb ezzel kapcsolatos kötelezettségeit tartalmazza.

A jogviszony általánosságban a társadalom tagjai között jogszabály által meghatározott kapcsolatot jelent.

Az adójogi jogviszonyban résztvevő felek:

1. Adóhatóság: közvetett adóalany

Tág értelemben: Az adóügyekben hatósági jogkörrel rendelkező közigazgatási szerv.

Szűk értelemben: Az adó kivetésére, adó beszedésére jogosult közigazgatási szerv, az adóhatóság (Nemzeti Adó- és Vámhivatal)

Az **adóhatóság** az állam nevében jár el, az állam kijelölése alapján, jogszabály rendelkezése alapján. Az **állam** közvetlenül nem alanya az adóügyi jogviszonynak.

2. Az adóalany: az adó fizetésére kötelezett vagy adókötelezett természetes vagy jogi személy, magánszemély vagy vállalkozás, aki saját nevében jár el és a saját anyagi eszközeivel áll az állam rendelkezésére. Az adóalany tágabb alanyi kört jelent, mint az adó fizetésére kötelezett személy fogalma, ugyanis adóalany az adókötelezett személy is.

4.2. Adójogi jogviszony tárgya

Az adójogi jogviszony tárgya az adófizetési kötelezettség teljesítése folyamán tanúsítandó alanyi magatartás. A jogviszonyban résztvevő mindkét fél magatartását felöleli. Az adózónak az adófizetés keretében meghatározott kapcsolatát, magatartását tartalmazza.

Ez a magatartás, kapcsolat kétirányú:

- egyrészt az adó tárgyával
- másrészt az adófizetéssel való viszonyt öleli fel.

Az adó tárgya nem egyenlő az adóügyi jogviszony tárgyával. **Az adójogi jogviszony tárgya** az adó tárgyán túlmenően az adóalanyok magatartási elemeit és adókötelezettségeit is magában foglalja. **Az adó tárgya:** az az **objektum**, amelyet az állam az adóztatás céljával kiválaszt. Az adótárgy lehet jövedelem (Pld. Szja, társasági adó), vagyontárgy (pld. gépjárműadó), vagy valamely tevékenység (helyi iparűzési adó, egyszerűsített vállalkozói adó).

Az adójogi jogviszony tárgya:

Magatartásformák, melyek megegyeznek az adóalanyok kötelezettségeivel, mely lehet

- bejelentési
- adóbevallási
- adóelőleg-fizetési
- adófizetési
- egyéb kötelezettség (nyilvántartási, adatszolgáltatási, iratmegőrzési, nyilatkozattételi stb.), összefoglaló néven adókötelezettség.

4.3. Adójogi jogviszony keletkezése, megszűnése

Az adójogi jogviszony lehet absztrakt, vagy konkrét jogviszony.

Az absztrakt adójogi jogviszonyt a jogszabály keletkezteti. Az állam absztrakt adóügyi jogviszonyban van mindenki. Ezek szerint tehát mindenki potenciális adóalany lehet.

Konkrét adójogi jogviszony: meghatározott esetben, meghatározott jogszabály alapján, konkrét adóalanyok között létrejött kapcsolat, melynek tárgya az adózás. Ebben az esetben az adójogi jogviszonyt keletkeztetheti jövedelemszerzés (Szja, társasági adó), tevékenység végzése (egyéni vállalkozás), vagyon tulajdonlása (vagyoni típusú helyi adók).

Az adójogi jogviszony megszűnésének esetei:

1. teljesítéssel
2. az adóalanyiség megszűnésével: tevékenység felhagyásával, vagy kitelepüléssel
3. jogszabály rendelkezése folytán
4. elévüléssel
5. méltányosságból történő elengedéssel szűnhet meg az adójogi jogviszony.

5. Az adók csoportosítása

Az adókat többféle szempont lehet csoportosítani.

a) Esedékesség szerint az adók lehetnek rendszeres vagy eseti adók.

- a1.) **rendszeres adók:** amelyek évente, félévente vagy havonta esedékesek, tehát rendszeresen visszatérő időközönként (SZJA, építményadó, ÁFA, társasági adó) fizetik.
- a2.) **eseti adók:** amelyet bizonyos fajta tevékenység gyakorlása esetén kell fizetni. Az eseti adók a gyakoriságot feltételezik, de a rendszerességet nem.
- a3.) **egyszeri adók:** amelyek kivetése után az adót egy összegben, egy alkalommal kell megfizetni.

b) Adóztatás iránya szerint

- b1.) **tárgyi adók:** tárgyi adóknál maga az adótárgy alapozza meg az adófizetési kötelezettséget (építményadó, telekadó, gépjárműadó).
- b2.) **személyi adók:** a személyi adó alanyának az adótárggyal való kapcsolata az, ami megvalósítja az adófizetési kötelezettséget (magánszemélyek jövedelemadója).

c) Adókvetés, adóviselés iránya szerint

- c1.) **egyenes (direkt, közvetlen) adók:** amelyek esetében közvetlenül az adótárgyat, az ahhoz fűződő kapcsolatot, állapotot adóztatják. Az adót az fizeti meg, akit az terhel. Az adófizető és az adó terhét viselő személye egybeesik, ugyanaz a személy.
- c2.) **közvetett adók:** amelyeknél nem az adótárgyat, az ahhoz fűződő kapcsolatot, állapotot adóztatják, amelynél az adóalanyiség elválik attól, akit az adó terhel, vagyis nem az adófizetőt terheli az adó, ugyanis más, aki megfizeti az adót, és más, akit terhel az adófizetési kötelezettség.
(pld.: ÁFA: a lakosság, vagyis a végső fogyasztó fizeti meg az adót, és nem tudja visszaigényelni, tehát az adóviselés terhe a végső fogyasztón marad, míg az adóalany az adófizetésre kötelezett személy.)

d) Az adó mértéke szerint az adók lehetnek:

- d1.) **lineáris:** általában egy kulcsos, egyenes arányos az adómérték.
- d2.) **progresszív:** emelkedő mértékű kulcsos rendszerű az adómérték.
- d3.) **sávosan progresszív**
emelkedő mértékű adóalaphoz, sávonként emelkedő mértékű adókulcs tartozik (pl.: ilyen volt 2010-ig a magánszemélyek jövedelemadójában az általános adótábla szerinti adó mérték az összevonandó jövedelmeknél. 2011-től az Szja egykulcsos adó lett, melynek mértéke egységesen 16%.)
- d4.) **degresszív:** lefelé csökkenő mértékű az adókulcs.

e) Az adó-megállapítás módja alapján az adók lehetnek:

- e1.) **önadózással megállapított:** az adóalany saját maga köteles bevallani, megállapítani, kiszámítani és befizetni az adóját (pld. általános forgalmi adó).
- e2.) **levonással megállapított:** a kifizető levonással teljesíti az adó megfizetését (pld. idegenforgalmi adó).

e3.) kivétessel megállapított: az adóhatóság állapítja meg az adót, határozati vagy egyéb okirati formában (pl.: a visszerhes vagyonátruházási illetéket fizetési meghagyásban állapítják meg).

f.) Az adóbeszedés helye szerint az adók lehetnek:

f.1.) központi adók: melyek a központi költségvetésbe kerülnek (Szja, Áfa, Társasági adó stb.)

f.2.) helyi adók: melyek a helyi önkormányzatok bevételeit képezik.

II. RÉSZ: A SZEMÉLYI JÖVEDELEMDADÓ (a többször módosított 1995. évi CXVII. törvény)

1. A személyi jövedelemadóról szóló törvény jellemzői, alapelvei

1.1. Általános jellemzők

1. személyi jellegű – szemben a családi jellegű jövedelemadó törvényekkel. A törvény a magánszemély minden jövedelmét adóztatja, a közös háztartásban élők jövedelme (családi jövedelem) nem összevontan, hanem külön adóznak.
2. általános jellegű, azaz minden magánszemélyre – kivétel nélkül – kiterjed (belföldi illetőségű magánszemély minden – akár külföldi, akár belföldi jövedelmére, és külföldi magánszemély belföldi jövedelmére is.)
3. 2011-től: arányos, egykulcsos (16%), családokat támogató személyi jövedelemadó-rendszerről beszélhetünk. A személyi jövedelemadózást progresszív adózás jellemezte 2010-ig. Az összevonandó jövedelmeket sávosan progresszív adóval adóztatták 2010-ben utoljára, 2011-től egységes 16%-os lineáris adókulcs vonatkozik minden jövedelemre. A külön adózó jövedelmeknél szintén egy kulcsos, lineáris adókulccsal adóztat, 2011-től 16%-os egykulcsos adómértékkel.
4. több csatornán kedvezményez. A törvény adóalapba nem tartozó tételek (nem bevétel), adómentes bevétel, adóalap kedvezmény, számított adót és összevont adóalap adóját csökkentő adókedvezmények címén mentesít vagy kedvezményez bizonyos jövedelmeket.

1.2. A személyi jövedelemadó törvény alapelvei

1. Az összes jövedelem utáni jövedelemmel arányos közteherviselés elve, mint alkotmányos alapelv. A magánszemélyek Magyarországon a jövedelmükből a közterhekhez való hozzájárulás alkotmányos kötelezettségének e törvény rendelkezései szerint tesznek eleget.
2. Méltányosság, arányosság elvének érvényesítése.
3. A magánszemély minden jövedelme adóköteles. Ettől eltérni csak kivételes célok érdekében lehet és csak törvényben lehet megállapítani ettől eltérő szabályt.
4. Adócsökkentést eredményező kedvezmény csak annyiban alkalmazható, amennyiben az alapjául szolgáló jogügylet megvalósítja az eltérő szabály célját.
5. Az alapelvek alkalmazása vonatkozik a kifizetőkre is.
6. Az érvénytelen szerződés, vagy jogalap nélkül megszerzett jövedelem után megfizetett adót az eredeti állapot helyreállítását követően önellenőrzés révén lehet visszaigényelni. Nem kell megfizetni az ilyen jövedelem utáni adót, ha az eredeti állapotot még az adókötelezettség teljesítésének határideje előtt helyreállítják.
7. Az adókedvezmények igénybevételének jogosságát, jogalapját az adózónak kell bizonyítania.

2. A személyi jövedelemadó alanya, a törvény alanyi hatálya

Adóalany az a magánszemély, aki egy naptári évben megszerzett összes jövedelme után köteles **adót fizetni**, valamint az is, akit e jövedelemmel kapcsolatosan **adókötelezettség terhel**.

A fentiekből következően nemcsak az az adó alanya, aki **adófizetésre** kötelezett, hanem az is, **akit adókötelezettség terhel**. Az adó fizetésére kötelezett személy tehát nem azonos az adókötelezettel. Az adókötelezettség magában foglalja az adófizetési kötelezettséget, de attól több, egyéb kötelezettséget (pld. bevallási kötelezettséget) is tartalmaz.

A törvény alanyi (személyi) hatálya kiterjed:

1. a magánszemélyre és az egyéni vállalkozóra
2. a kifizetőre

Az adót általában az adóköteles jövedelemmel rendelkező magánszemélynek kell megfizetnie, azonban egyes esetekben a törvény szerint lehetnek kivételek: pld. természetbeni juttatás, nem pénzbeli nyereség vagy kamat után az

adót a kifizetőnek, vagyis például a munkáltatónak, banknak, egyéb kifizetőnek kell megfizetnie, levonnia, bevallania (forrásadós jövedelmek).

A törvény alanyi hatálya speciálisan a magánszemélyek egy különös csoportjára is kiterjed, az egyéni vállalkozókra, akik adóalanyoknak minősülnek.

Az adóalanynak a különböző forrásokból származó jövedelmeit össze kell vonnia – amennyiben azok összevonandó jövedelmek – meg kell állapítani az adóját, be kell vallania és be kell fizetnie. Ezt a kötelezettséget **önadózásnak** nevezzük, mivel ekkor az adóalany önállóan, saját maga teljesíti a fenti kötelezettségeket, azaz saját maga vallja be, állapítja meg és fizeti meg az adóját.

Az adókötelezettség kiterjed a bejelentési, nyilatkozattételi, az adóalap- és adó megállapítási, az adóbevallási, az adóelőleg- és adófizetési, az adólevonási, a nyilvántartás vezetési, a bizonylat kiállítási, az adatszolgáltatási, az iratok megőrzésére vonatkozó kötelezettségekre. Az adókötelezettségnek csak egyik eleme az adófizetési kötelezettség, ezen kívül az előzőekben felsorolt kötelezettségekből tevődik össze: (pld. bevallási, nyilatkozattételi, iratok megőrzési kötelezettsége).

Az adóalanyiság (adókötelezettség) kezdete:

1. A bevételszerző tevékenység megkezdésének vagy
2. a bevételt eredményező jogviszony keletkezésének napja.

Nem feltétele az adóalanyiságnak a jövedelem tényleges megszerzése, vagy az a tény, hogy a magánszemély engedéllyel vagy anélkül végzi bevételszerző tevékenységét.

Az adófizetési kötelezettség kezdete:

A jövedelem tényleges megszerzéséhez kapcsolódó időpont. **A jövedelem megszerzésének időpontja:** az a nap, amikor a magánszemély a bevételhez hozzájut, készpénz esetében a pénz felvételének napján, nem pénzbeli bevételnél a birtokbavétel napján, számlapénznél a számlán történő jóváírás napján.

3. A személyi jövedelemadó törvény területi és tárgyi hatálya

Tárgyi hatály:

Az adókötelezettség kiterjed a **belföldi illetőségű magánszemély összes jövedelmére**, függetlenül attól, hogy az belföldről vagy külföldről származik (**korlátlan adófizetési kötelezettség**), és a **külföldi illetőségű magánszemély belföldről származó jövedelmére (korlátozott adófizetési kötelezettség)**, kivéve, ha nemzetközi szerződésből más nem következik. **Belföldi jövedelem, ha az** belföldi munkáltatótól vagy megbízótól származó jogviszonyból keletkezett, belföldön végzett munkából vagy belföldön lévő vagyonból ered. **Külföldi jövedelem, ha az** külföldi munkáltatótól, megbízótól, külföldön végzett tevékenységből, vagy külföldön lévő vagyonból keletkezik.

A magánszemély belföldi illetőségű, ha magyar állampolgár és állandó lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye Magyarországon van (183 napot meghaladóan tartózkodik hazánkban). Amennyiben több állam területén is van állandó lakóhelye a magánszemélynek: a létérdek központja a meghatározó, ha más államban nincs állandó lakóhelye, akkor a szokásos tartózkodási hely alapján kell megállapítani a magánszemély illetőségét.

Külföldi illetőségű az a magánszemély, aki nem minősül belföldi illetőségűnek.

A **belföldi illetőségű magánszemély** összes jövedelme adóköteles (akár bel- akár külföldön szerezte), a **külföldi illetőségű magánszemélynek** viszont csak a belföldön szerzett jövedelme adóköteles. Ez utóbbi esetben csak akkor, ha kettős adóztatás elkerülése tárgyában nemzetközi szerződés vagy viszonyosság másképp nem rendelkezik.

A belföldi illetőség esetén a törvény **az illetőség elvét, azaz a rezidencia** elvét követi, míg a külföldiek esetében a **forrás elvét** alkalmazza. Belföldi magánszemély jövedelme attól függetlenül adóköteles, hogy az hol keletkezett, hol szerezte meg – kül- vagy belföldön, míg külföldi magánszemély esetében a jövedelem forrása, azaz keletkezésének a helye a meghatározó, hiszen a külföldinek csak a Magyarországon szerzett jövedelme után kell adót fizetnie. A **rezidencia elve** alapján az állampolgárság és a lakóhely a meghatározó az adóztatás során, míg a **forrás elvének** az adót ott kell megfizetni (abban az országban), ahol a jövedelem keletkezett.

4. A jövedelem meghatározása, bevétel, jövedelem, költség fogalma

A törvény a **megszerzett jövedelmet** adóztatja, mely általában nem azonos a magánszemély által végzett tevékenységével elért bevétellel. A jövedelem meghatározásánál tehát mindig a **bevételből** kell kiindulni.

Bevétel fogalma: a magánszemély által az adóévben bármely jogcímen és bármely formában, pénzben, vagy nem pénzben mástól megszerzett **vagyoni érték**, amit tevékenységéért vagy más jogcímen kapott. **Így különösen bevétel:**

a készpénz, a kereskedelmi utalvány, bon, kupon, a dologszolgáltatás, természetben kapott juttatás, a kifizető által a magánszemély helyett fizetett kiadás, elengedett, átvállalt tartozás, értékpapír részesedés, forgalomképes vagy értékkel bíró jog.

Nem számít bevételnek, ami **adómentes**¹², és egyéb bevételnek, vagy **adóalapba nem tartozó bevételnek** nem minősülő tétel.

A jövedelem fogalma: a jövedelem a magánszemély által más személytől megszerzett **bevétel egésze**, vagy a **bevételnek e törvény szerint elismert költséggel**, igazolás nélkül elismert költséggel, vagy átalányban meghatározott költséggel **csökkentett része**, vagy a **bevétel e törvényben meghatározott hányada**, kivéve, ha a bevételt a jövedelem kiszámításánál nem kell figyelembe venni.

A jövedelem fogalmát tehát a fenti törvényi meghatározásnak megfelelően háromféle módon határozhatjuk meg.

A jövedelem:

- a) **a bevétel egésze: a bevétel = jövedelemmel, vagy**
- b) **a bevételnek elismert költségekkel csökkentett hányada, azaz:**
a jövedelem = bevétel - költség, vagy
- c) **a bevételnek a törvényben meghatározott hányada, azaz:**
a jövedelem = bevétel meghatározott %-a (pld. a jövedelem a bevétel 25%-a, ha nem lehet megállapítani ingó eladásánál az ingó szerzésekori értékét, vagy önálló jövedelem esetében a bevétel 90%-a minősül jövedelemnek.) Ezt nevezik másképpen diktált rezsikulsos jövedelemnek, mivel itt nem kell tételesen elszámolni a költségekkel, hanem a költségek a jogszabály alapján meghatározott mértékig (10% vagy 75%) automatikusan levonhatóak, külön igazolás nélkül.

A személyi jövedelemadó törvényben a különböző forrásokból származó jövedelemtípusoknál a jövedelmet minden esetben a fenti három módszer valamelyikével kell meghatározni és kiszámolni a bevételből. (pld.: a nem önálló tevékenységből származó jövedelmet úgy határozzuk meg és számoljuk ki, hogy a bevétel = jövedelemmel.)

Költség fogalma: a bevétel megszerzésével közvetlenül összefüggő vagy, kizárólag a bevétel megszerzése, a tevékenység folytatása érdekében az adóévben ténylegesen kifizetett, szabályszerűen igazolt kiadás. Az elismert költségnél nagyon lényeges fogalmi elem, hogy ténylegesen felmerülő és kifizetett költségről, azaz kiadásról legyen szó, amelyet a törvény felsorol, vagy elismer. A magánszemélynek a felmerült költséget szabályszerűen kell igazolnia. Az elismert költséget a magánszemély számlával, számlát helyettesítő okmánnyal, a törvényben előírt módon dokumentált formában igazolhatja. Nem számít költségnek, ami a magánszemély személyes vagy családi szükségletét elégíti ki akár részben, vagy egészben. Költséget csak a bevétel erejéig lehet elszámolni, kivéve az egyéni vállalkozókat, akik veszteségüket elszámolhatják és a következő évre átvihetik.

5. A jövedelmek típusai

A jövedelmek megállapításánál mindig a bevételből indulunk ki. A bevételt – vagy a bevételszerző tevékenységet tipizáljuk, „minősítjük” a törvény szerinti jövedelemtípusok szerint, majd a „jövedelem meghatározás” három módszere közül alkalmazzuk azt, amelyiket az SZJA törvény az adott jövedelemtípusra előír. Az összevonandó jövedelmeket összeadjuk és kiszámítjuk az adót.

A személyi jövedelemadó mértéke egységesen: 16%. Ez azt jelenti, hogy általában minden jövedelemtípus után egységesen 16% adót kell fizetni.

A jövedelmek típusai:

A jövedelmek a személyi jövedelemadóban két fő típusba – összevonandó és külön adózó jövedelmek - és ezeken belül több csoportba sorolhatók.

a.) Összevonandó jövedelmek típusai:

- * az önálló tevékenységből,
- * a nem önálló tevékenységből, és
- * az egyéb tevékenységből származó jövedelmek.

¹² A törvény 1. számú mellékletben sorolja fel az adómentes bevételek körét. Ilyen például: a nyugdíj, az adómentes szociális ellátások, pld.. árvaellátás, jövedelem pótlék, házastársi pótlék, szociális támogatás, gyese, lakbér hozzájárulás, lakáscélú támogatás, közcélú juttatás, tartásdíj, kártalanítás stb.

Az összevonandó jövedelmeket a bevételszerző tevékenység alapjául szolgáló jogviszony szerint soroljuk be a fenti csoportok valamelyikébe. Amennyiben a fentiek szerinti több forrásból is származik bevétele a magánszemélynek, akkor meghatározzuk mindegyik esetben a jövedelmet, azaz kiszámítjuk a bevételből a jövedelmeket, majd összeadjuk, így megkapjuk az **összevont adóalapot**.

b.) Külön adózó jövedelmek típusai:

A külön adózó jövedelmek külön adóznak, tehát nem kell összevonni az ebbe a jövedelemtípusokba sorolt jövedelmeket a más forrásból származó, összevonandó jövedelmekkel.

1. Az egyéni vállalkozó jövedelme és adózása

- * a vállalkozói személyi jövedelemadó,
- * az átalányadózás: az egyéni vállalkozó és a mezőgazdasági kistermelő átalányadózása, és
- * a tételes átalányadózás: a fizető vendéglátó tevékenységet folytató magánszemély tételes átalányadózása

2. A vagyonátruházásból származó jövedelmek

- a) *ingó vagyontárgy átruházásából származó jövedelem,*
- b) *ingatlan átruházásból, vagyoni értékű jog átruházásából származó jövedelem,*
- c) *tartási, életjáradéki, öröklési szerződésből származó jövedelem.*

3. A tőkejövedelmek

- * kamatjövedelem,
- * osztalékból származó jövedelem,
- * árfolyamnyereségből,
- * értékpapír-kölcsönzésből származó jövedelem,
- * csere ügyletből származó jövedelem (tőke- és kamatcsere ügyletből),
- * vállalkozásból kivont jövedelem,
- * ellenőrzött tőkepiaci ügyletből származó jövedelem,
- * tartós befektetésből származó jövedelem.

4. Egyes juttatások adózásának szabályai

- * a kifizetőt terhelő adók: béren kívüli juttatásnak nem minősülő egyes meghatározott juttatások, béren kívüli juttatások (cafeteria),
- * kamatkedvezményből származó jövedelmek.

5. Vegyes jövedelmek

- * lakás önkormányzatnak történő bérbeadásából származó jövedelem,
- * társasház közös tulajdonának hasznosításából származó jövedelmek,
- * nyeresémből származó jövedelem,
- * privatizációs lízingből származó jövedelem.

6. Értékpapír formájában megszerzett vagyoni érték

A külön adózó jövedelmek is az egykulcsos 16%-os adó alá esnek. A külön adózó jövedelmek adóját a kifizető – már a keletkezéskor – levonja és befizeti, ezért is hívjuk ezeket forrásadós jövedelmeknek. Ezen jövedelemtípusoknál nem az összevonandó jövedelmek szerint, hanem külön történik az adóztatás, azaz nem kerülnek ezek a jövedelmek az összevont adóalapba.

6. Az összevonandó jövedelmek megállapításának általános szabályai, adózása

Az összevonandó jövedelmek csoportja:

- * nem önálló tevékenységből származó jövedelmek,
- * önálló tevékenységből származó jövedelmek,
- * egyéb jövedelmek.

Nagyon gyakran előfordul, hogy a magánszemélynek több jövedelemforrásból és több kifizetőtől is származik jövedelme, például munkaviszonyból kap munkabért, mellette lakás bérbeadásából is van jövedelme, vagy megbízási díjat kap más munkáltatótól. Ilyen esetben a több forrásból származó jövedelmet külön-külön kell meghatározni és kiszámítani a bevételből, majd a kiszámított jövedelmeket össze kell adni (összevont jövedelmek adóalapja), majd

ezután kell adót kiszámítani, vagyis az összevont adóalapot meg kell szorozni a 16% -kal. Az összevonandó jövedelmek közé azonban sok fajta jövedelemtípus tartozik, hiszen nagyon sokféle jogcímen és jogviszonyban juthatunk jövedelemhez.

6.1. A nem önálló tevékenységből származó jövedelem típusai, meghatározása, adózása

6.1.1. A nem önálló tevékenységből származó jövedelem, bevétel fajtái, típusai, (jogcíme, jogalapja)

A nem önálló tevékenységből származó jövedelmeknek, bevételnek több fajtáját ismerjük, ezek a következők:

1. A munkaviszonyban, közfoglalkoztatási jogviszonyban végzett tevékenység.
2. Társas vállalkozás magánszemély tagjának személyes közreműködése (ha azt a társaság költségei között számolják el).
3. A gazdasági társaság vezető tisztségviselőjének a tevékenysége.
4. Jogszabály alapján választott tisztségviselő tevékenysége - kivéve a választott könyvvizsgálót - ha ezt a tevékenységet nem egyéni vállalkozóként végzi.
5. Segítő családtag tevékenysége.
6. Nemzetközi szerződés hatályában a nem önálló munka.

A nem önálló tevékenységből származó jövedelem vagy bevétel megjelenési formája lehet munkabér, tiszteletdíj (felügyelő bizottsági vagy igazgatósági tag által kapott tiszteletdíj), illetmény, jutalom, kereset kiegészítés, üzemanyag megtakarítás címén kapott juttatás, más személy által fizetett biztosítási díj címén kapott bevétel, vagy költségtérítés.

6.1.2. Nem önálló tevékenység jövedelmének meghatározása, adózása:

bevétel = jövedelem

A nem önálló tevékenységből származó jövedelem megállapítása úgy történik, hogy a bevétel egésze minősül jövedelemnek, azaz a bevétel egyenlő a jövedelemmel, költséget nem számolhat el az adóalany az e típusból származó bevételével szemben. Tehát a bevétel egésze jövedelem, kivéve a nem önálló tevékenységre tekintettel költségtérítés címén kapott bevételt, melyből levonható – legfeljebb a költségtérítés erejéig – az elismert költség, mint pld:

- * a magánszemély által üzemeltetett gépjármű használatáért kapott költségtérítés
- * a mindenkor jogszabály előírásának megfelelő mértékű napidíj. A bevételből kiszámolt jövedelmet össze kell adni a más forrásból származó összevonandó jövedelmekkel, így megkapjuk az összevont jövedelmet, ami az adó alapja lesz.

6.2. Az önálló tevékenységből származó jövedelmek meghatározása, adózása

Önálló tevékenység minden olyan tevékenység, amelynek eredményeként a magánszemély bevételhez jut, és amely az Sza törvény szerint nem tartozik a nem önálló tevékenységek körébe, az egyéb jövedelmekbe és a külön adózó jövedelmek körébe. Az önálló tevékenységből származó jövedelmet össze kell vonni a többi, más forrásból származó összevonandó jövedelemmel, így a nem önálló tevékenység jövedelmével, például a munkaviszony után járó munkabérrel.

6.2.1. Az önálló tevékenységből származó jövedelem fajtái, típusai, (jogcíme, jogalapja)

Fajtái (jogcíme, jogalapja)

- a.) megbízási jogviszony
- b.) minden tevékenység, ami nem minősül nem önálló tevékenységnek, tehát minden munkaviszonyon kívüli tevékenység.

Az önálló tevékenység különösen:

1. a megbízási szerződés alapján kifizetett megbízási díj,
2. szellemi tevékenységből származó jövedelem,
3. választott könyvvizsgáló jövedelme,
4. Gt. tagjának mellékszolgáltatása (ha a Gt. nem számolja el költségei között),
5. egyéni vállalkozó tevékenysége (a személyes munkavégzés címén vállalkozói költségként elszámolt vállalkozói kivét, a vállalkozói jövedelem adózást választó egyéni vállalkozónál),
6. mezőgazdasági őstermelő,
7. a bérbeadó (ingatlan, lakás, ingó vagyontárgy hasznosítása),
8. az európai parlamenti és országgyűlési képviselői, helyi önkormányzati képviselői tevékenység.

6.2.2. Az önálló tevékenység jövedelmének meghatározása, adózása:

bevétel – költség = jövedelem, vagy

bevétel 90%-a = jövedelem.

Az önálló tevékenység jövedelmét is a bevételből kell kiszámítani és megállapítani, ezt kétféle módon tehetjük meg:

Az egyik módszer: bevétel - költségek = jövedelem, vagyis az önálló tevékenység jogcímén kapott bevételből (például megbízási díjból) le kell vonni az elszámolható és számlával igazolt költségeket, és az ezután fennmaradó összeg lesz a jövedelem, vagy

A másik módszer: a bevétel 90%-a minősül jövedelemnek. Ennél a jövedelem meghatározási módszernél nem kell tételes, számlával igazolt költségelszámolást alkalmaznia a magánszemélynek, mert a törvény 10%-os költséghányadot vélelmez, amit nem kell bizonyítani. Ezt más néven diktált rezsikulcsos jövedelemnek is nevezzük. A bevételből így kiszámított jövedelmet össze kell adni a munkaviszony jövedelmével és más forrásból származó összevonandó jövedelemmel, és így megkapjuk az összevont jövedelmet, ami az adó alapja. Az adó alapjából számítjuk ki 16%-os adóval az éves adót.

6.3. Az egyéb jövedelmek meghatározása, adózása

6.3.1. Jogcíme, fogalma

Minden olyan bevétel, ami nem önálló tevékenységből származik, és nem minősül nem önálló tevékenységből és külön adózó tevékenységből szerzett bevételnek, egyéb jövedelemnek tekinthető. (Tehát az eddig felsoroltakon kívüli minden egyéb bevétel, ami nem minősül külön adózó jövedelemnek.)

Jogcíme: pld.

- * átvállalt kötelezettség
- * kifizető által elengedett tartozás
- * magánnyugdíjpénztár által kifizetett szolgáltatás stb.
- * szakképzési juttatás

6.3.2. Jövedelem = Bevétel egésze

Az egyéb jövedelemtípusba tartozó bevételből költségek nem vonhatóak le, és a törvény költségátalány alkalmazását sem engedi. Tehát a jövedelmet úgy kapjuk meg, hogy az egész bevételt teljes egészében figyelembe vesszük az adóalap megállapításánál.

7. Az összevont adóalap megállapítása, a kifizetendő adó meghatározása. Az adó megállapításának menete

A fentiek szerint a bevételt először a szerint minősítjük, hogy az a jogcíme, típusa szerint az összevonandó típusú jövedelmek, vagy a különadózó jövedelmek típusába tartozik.

Ezt követően a két jövedelem csoporton belül kiválasztjuk azt a jövedelem típust, amelyikbe tartozik az adott bevétel.

Összevonandó jövedelmeknél a **bevételből** a jövedelem típusának megfelelően következő lépésként megállapítjuk a **jövedelmet**, mely egyben az adó alapját is fogja képezni.

A jövedelem meghatározása a 3 módszer valamelyikével fog történni: 1. Bevétel = jövedelem, 2. Bevétel – költség = jövedelem, 3. Bevétel X %-a = jövedelem.

Amennyiben több forrásból származik a magánszemélynek jövedelme, a kapott bevételből a fentiek szerint meghatározott, kiszámított, és különböző forrásból származó és az összevontan adózó jövedelmek közül a különböző típusú **jövedelmeket összeadjuk**, és így kapjuk meg az **összevont jövedelem adóalapját**. Az összevont adóalapból a 16%-os adókulcs szerint kiszámítjuk az adót (**számított adó**), majd levonjuk az adókedvezményeket (éves **fizetendő adó**) és a befizetett adóelőleget és így megkapjuk az adóhatósággal elszámolás alá kerülő ténylegesen fizetendő évi adót (**rendezendő adó**).

Ezt követően az összevont adóalapból le kell vonni az **adóalap csökkentő kedvezményeket** (családi kedvezmény), majd ki kell számítani az így fennmaradó összeg után az adót. Ez lesz a **számított adó**.

2011-től az egy kulcsos jövedelemadó szerint 16% adó mértékkel kiszámítjuk az adót (számított adó), majd levonjuk belőle a számított adót csökkentő tételeket, a külföldön megfizetett adót. Ez lesz az **összevont adóalap adója**.

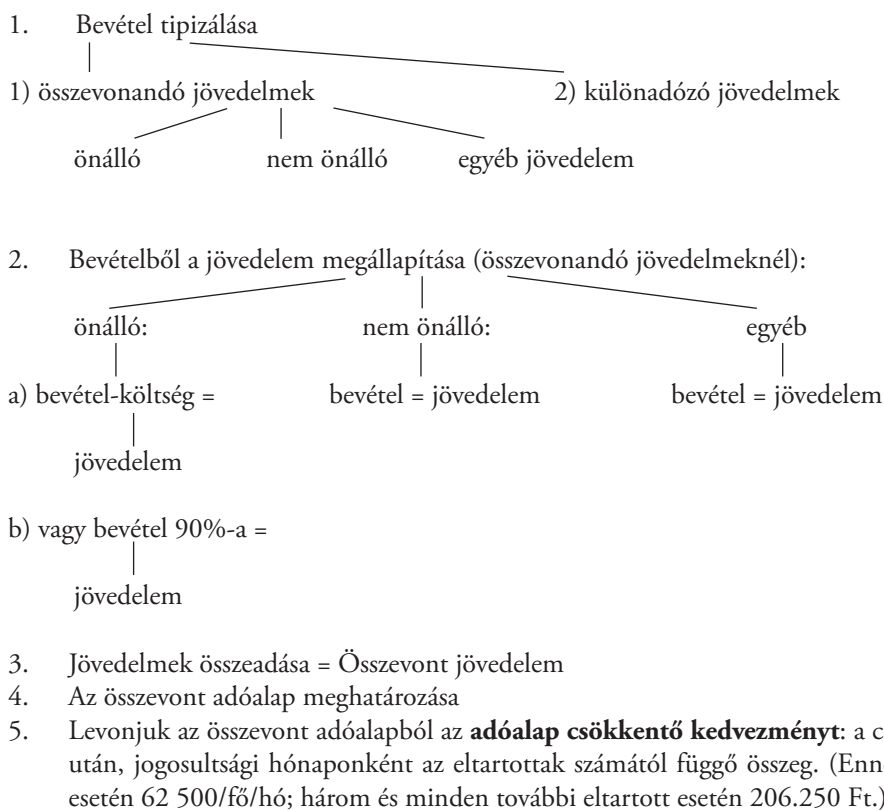
Az összevont adóalap adóját az adó mértékével (16%) megállapított számított adóból a számított adót csökkentő tételek figyelembe vételével kell meghatározni.

A következő lépésben az összevont adóalap adójából levonjuk az **adókedvezményeket** (az összevont adóalap adóját csökkentő kedvezményeket), mint a tevékenységi kedvezményt és a személyi kedvezményt.

Az adót még csökkenthetjük egyéb tételekkel is (pld. önkéntes nyugdíjbiztosításra befizetett összeg 20%-val, legfeljebb 100.000 Ft-tal, vagy nyugdíj-előtakarékossági számlára elhelyezett összeg 20%-val, legfeljebb 100.000 Ft-tal) a rendelkezés az adóról szóló törvényi előírások szerint.

Az összes levonás (adóalap csökkentő kedvezmények, számított adót csökkentő tételek, adókedvezmények, rendelkezés az adóról kedvezményei) után megkapjuk az éves **fizetendő adót**. Az éves fizetendő adóból levonjuk az egész évben levont és befizetett adóelőleg összegét és így megkapjuk a ténylegesen befizetendő, vagy visszaigénylendő személyi jövedelemadó összegét. Ez a **rendezendő adó**, amit az adóhatósággal kell az adóévet követően az adó bevalásában rendezni és befizetni.

Az adóhatósággal a tárgyévet követően rendezendő adó kiszámításának menetét a következő ábra mutatja be:

6. Az adó mértékének kiszámítása, azaz a **számított adó** megállapítása: az **adó mértéke 16%** (az összevont adóalap – adóalap csökkentő kedvezmény összege x 16%-kal = a számított adó).
7. A számított adóból levonjuk a **számított adót csökkentő tételeket**. A számított adót csökkentő kedvezmények:
 - * a külföldön megfizetett adó beszámítása
8. **Az összevont adóalap adóját megkapjuk a számított adóból a csökkentő tételek levonásával.**
9. **Levonjuk az összevont adóalap adóját csökkentő kedvezményeket: (adókedvezmények: tevékenységi kedvezmény, személyi adókedvezmény)**
10. Az adókedvezmények levonása után megkapjuk **az éves fizetendő adó** összegét, azaz **az adóévi összes jövedelem után fizetendő adót.**
11. Az éves fizetendő adóból levonjuk az adóévben már levont és kifizetett adóelőlegek összegét.
12. Így kapjuk meg a ténylegesen fizetendő adót, vagy visszatérítendő **adót, azaz így megkapjuk a rendezendő adót, amit az adóhatósággal kell elszámolni. Az elszámolás során a magánszemély az adóhatóságnak befizeti vagy visszaigényli az adóhatóságtól, azt a különbözetet, amely az adóelőleg beszámítása után fennmaradt.**

8. Különadózó jövedelmek adózása

A különadózó jövedelmek esetében ugyancsak a bevételből kell kiindulni a jövedelem kiszámításánál. Az adó mértéke a különadózó jövedelmek többségénél általában 16%. A különadózó jövedelmek számos típusa közül – a kifejtés korlátozása okán – kiemeljük az ingó és ingatlan átruházásából származó jövedelmeket és tananyagunkban csak ezek adózását tekintjük át. Tesszük ezt azért, mert a leggyakrabban felmerülő esetek és kérdések kerülnek ki ebből a körből.

8.1. A vagyónátruházásból származó jövedelmek típusai, és adózásuk:

- a) *ingó vagyontárgy átruházásából származó jövedelem*
- b) *ingatlan átruházásból, vagyoni értékű jog átruházásából származó jövedelem,*
- c) *tartási, életjáradéki, öröklési szerződésből származó jövedelem.*

a) Ingó vagyontárgy átruházásából származó jövedelem adózása

Az ingó vagyontárgy visszerthes átruházásakor (adásvétele esetén) az eladó magánszemélynek jövedelemadót kell fizetnie, amennyiben az átruházásból származik adóköteles jövedelem.

A jövedelmet a **bevételből** kiindulva kell meghatározni ebben az esetben is. A bevétel az átruházásról szóló (adásvételi) szerződésben feltüntetett eladási ár (vételár). Amennyiben az ingó vagyontárgyak átruházásából származó bevétel az év elejétől összesítve nem éri el az évi 600.000 forintot, nem kell adót fizetni utána, ugyanis évi 600.000,- Ft bevételig ez nem bevételnek minősül.

A jövedelem megállapítása kétféle módon történhet:

1.) **Jövedelem = bevétel – elismert költségek**, azaz a bevételből le kell vonni

- * az ingó megszerzésére fordított összeget, azaz az ingó megszerzési forgalmi értékét,
- * az ingó vagyontárgy megszerzésével összefüggő kiadásokat,
- * az esetleges értéknövelő beruházásokat,
- * az átruházással kapcsolatos kiadásokat.

Az ingó megszerzésére fordított összeg a vásárlásról szóló szerződéssel, számlával, nyugtával, vagy elismervénnyel igazolható.

2.) **Amennyiben az ingó megszerzésére fordított összeg nem állapítható meg** (vagyis nincs igazolható bizonylat), akkor a **bevétel 25%-a számít jövedelemnek**. Bevétel az ingóért az eladónak fizetett vételár lesz.

Az adó mértéke: a jövedelem 16 %-a.

Az adófizetés korlátja, mentesség: nem kell megfizetni az ingó vagyontárgyak átruházásából az év során együttesen származó jövedelem adóját, amennyiben az nem haladja meg a 32.000,- Ft-ot. (Gyakorlatilag a 200.000 Ft alatti ingó átruházásából származó **jövedelem** nem adózik.) Kivétel: ha az ingó vagyontárgy átruházása kereskedelmi

jellel folytatott tevékenység keretében történik. Ebben az esetben vagy egyéni vállalkozóként kell utána adózni, vagy önálló tevékenységből származó jövedelemnek fog minősülni.

b) Ingatlan átruházásából származó jövedelem adózása

Az ingatlan átruházása után az eladó magánszemélynek jövedelemadót kell fizetni, amennyiben az átruházásból származik adóköteles jövedelme, amely külön adózó jövedelem.

Az ingatlan értékesítéséből származó jövedelem meghatározásának kiindulópontja a **bevétel**, amely az adásvételi szerződésben feltüntetett összeg, azaz a **vételár**. Cserénél, mint az adásvétel esetében. Apport esetében a jóváírt összeg a bevétel.

Az ingatlan eladásából származó jövedelmet, azaz az adó alapját kétféle módon állapíthatjuk meg :

- a.) jövedelem = bevétel – költség, vagy
- b.) jövedelem = bevétel 25 %-a az alábbiak szerint.

Jövedelem = bevétel-elismert költségek, azaz a bevételből le kell vonni az alábbi összegeket (elismert költségeket):

Bevétel

- * az ingatlan szerzés kori forgalmi értékével,
- * az ezzel kapcsolatos kiadásokkal,
- * az értéknövelő beruházások értékével, valamint
- * az átruházással kapcsolatos kiadásokkal.

Örökölt vagy ajándékba kapott ingatlan eladása esetén az illeték kiszabáshoz figyelembe vett érték az ingatlan **szerzési értéke**, ha azonban az illetéket nem szabják ki az adóbevallás idejéig, akkor öröklésnél a hagyatéki eljárás során feltüntetett érték, ajándékozásnál az eladásból származó bevétel 50 %-a. Ha az ingatlan, vagyoni értékű jog szerzése illetékmentes (ilyen az egyenes ági rokonok (szülő, gyermek, nagyszülő, unoka stb. közötti öröklés, vagy ajándékozás): örökléskor a hagyatéki eljárás során feltüntetett érték a szerzési érték, ajándékozásnál pedig az átruházásból származó bevétel 75 %-a, azzal, hogy ebben az esetben egyéb díjat (pld. ügyvédi költséget) már nem lehet elszámolni.

Amennyiben az ingatlan szerzés kori forgalmi értéke nem állapítható meg, akkor a jövedelmet diktált rezsikulcsos módszerrel határozza meg a törvény. Ebben az esetben a jövedelem a bevétel 25%-a.

Az adó mértéke: a jövedelem után **16 %** lineáris adót kell fizetni a magánszemélynek. Az adót a jövedelem megszerzésének évéről szóló adóbevallásban kell feltüntetnie és megfizetnie.

Az adófizetés korlátai, kedvezmények, mentességek:

A mentességek, kedvezmények számításánál különbséget kell tenni, hogy lakás vagy egyéb ingatlan átruházásából származik-e a jövedelem.

Az 1982. január 1-je előtt szerzett vagyoni értékű jog átruházásából származó jövedelem nem számít bevételnek.

Lakóház vagy lakás vagy lakáshoz tartozó vagyoni értékű jog átruházásakor nem kell adót fizetni, ha a lakás megszerzése és eladása között 5 év vagy több, mint 5 év telt el.

A lakás átruházásából származó jövedelem a számított összeg 100 %-a a megszerzés évében és azt követő évben, 90 % -a a megszerzést követő második évben, 60 % -a a megszerzést követő harmadik évben, 30 % -a a megszerzés évét követő negyedik évben, és 0 százaléka a megszerzést követő ötödik és a további években.

Az ingatlan átruházásából származó jövedelem a fenti főszabály szerint kerül megállapításra, amennyiben az átruházás a megszerzés évében vagy az azt követő 5 évben történik. Amennyiben az átruházás a szerzést követő hatodik évben történik, a jövedelmet 10%-kal kell csökkenteni. Ezt követően minden további évben évente 10%-kal kell a jövedelmet csökkenteni, ez azt jelenti, hogy az ingatlan megszerzését követő 15 év után történő átruházásnál a jövedelem teljes mértékben eltűnik, vagyis 0 lesz. Tehát nem lakás célú ingatlan átruházása esetén az átruházásból származó jövedelem után már nem kell adót fizetni, ha az ingatlan megszerzése és eladása között 15 vagy több, mint 15 év telt el.

III. RÉSZ: ILLETÉKJOG (az 1990.évi XCIII. törvény főbb szabályai) (írta: Dr. Erdős Éva)

Az illetékjog magában foglalja az illetékekre vonatkozó anyagi és eljárásjogi normák összességét. Jelen tananyagban az illetékekre vonatkozó alapszabályozást tekintjük át.

1. Az illeték fogalma, fajtái

1.1. Az illeték fogalma, célja

Az államháztartási törvény felsorolja az államháztartási befizetések, az állam bevételeinek fajtáit (közbevételek), melyek nevesítve az alábbiak lehetnek: adó, illeték, járulék, díj, hozzájárulás és bírság. Az adók után a legnagyobb állami bevételi forrást az illetékek jelentik, jelentősége tehát igen meghatározó az állam bevételei körében. Az illeték alapvetően adójellegű befizetés, felhasználása nem célhoz kötött. Az illeték törvény bevezetőjében foglaltak szerint az illetékfizetési kötelezettség törvényben való előírásának célja az állami és társadalmi feladatokhoz való arányos hozzájárulás, valamint az önkormányzatok saját bevételi forrásainak gyarapítása, melynek érdekében az Országgyűlés megalkotta az illetékekről szóló, többszörösen módosított 1990.évi XCIII. törvényt.

Az illeték fogalmának meghatározásánál az adó fogalmából indulunk ki, mivel egyetlen jellemző elem kivételével a két fogalom elemei megegyeznek.

Illeték fogalma:

- * Az állami bevétel (közbevétel) egyik fajtája, központi költségvetési kötelező befizetés,
- * amelyet az állam egyoldalúan állapít meg magas szintű jogszabályban.
- * Magánszemélyek, jogi személyek jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok a fizetésére kötelezettek (az állam jelöli ki a fizetésre kötelezettek körét).
- * (Közvetlen) ellenszolgáltatást nyújt érte az állam bizonyos illetékfajták esetében (csak az eljárási illetéknél igaz ez a fogalmi elem: az állam ellenszolgáltatása a közigazgatási vagy bírósági eljárás).
- * Meg nem fizetése esetén az állam kényszer útján is behajtja.
- * Az illetéket az állam közfeladatok ellátására használja fel.

Összehasonlítva az adó és az illeték fogalmát tekintsük át egy táblázatban:

Adó fogalma	Illeték fogalma
Költségvetési befizetés, hozzájárulás,	Költségvetési befizetés, hozzájárulás,
amelyet az állam egyoldalúan állapít meg,	amelyet az állam egyoldalúan állapít meg,
magas szintű jogszabállyal teszi kötelezővé	magas szintű jogszabállyal teszi kötelezővé
behajtását kényszer útján is biztosítja	behajtását kényszer útján is biztosítja
a társadalom közös szükségleteinek, közös fogyasztásának kielégítésére használja fel	a társadalom közös szükségleteinek, közös fogyasztásának kielégítésére használja fel
közvetlen, konkrét ellenszolgáltatást nem nyújt érte.	közvetlen ellenszolgáltatást nyújt érte.

Az adó a több közös vonás ellenére sem azonos az illetékekkel. A különbség az, hogy az állam viszontszolgáltatást nyújt az illetékfizetőnek – eljárási illetékek esetében – szemben az adóval, aminek a befizetéséért az állam közvetlen ellenszolgáltatást nem nyújt. Ez a különbség csak az eljárási illeték esetében igaz.

Az eljárási illetékek befizetéséért a közigazgatási szervek és a bíróságok eljárnak a hatósági és peres, nem peres ügyekben, és ezzel quasi közvetlen ellenszolgáltatást nyújtanak az illeték befizetéséért.

Az illeték alatt azt a viszontszolgáltatást kell érteni, amelyet bizonyos hatósági vagy igazságügyi szolgáltatásért az azt igénybevevő, az állam által egyoldalúan előírt mértékben, leróni köteles. A viszontszolgáltatás költségarányosságra épül, de nem értékarányos.

A fenti elmélet alól kivételt képeznek a vagyonszerzési illetékek, ami a tulajdon átruházást, a vagyonszerzést terheli, és mint ilyen a munka nélküli jövedelmet adóztatja (vagyonadó jellegű), továbbá a – külön törvényben szabályozott – pénzügyi tranzakciós illeték, amely a pénzforgalmat terheli.

1.2. Az illetékek fajtái

Az illetékek a pénzügyek jogának története során számos változáson ment keresztül¹³. Exner Kornél elmélete szerint a XIX. század végén az illeték állambevétel volt, amely háromféle közszolgáltatásból állt: valódi illetékekből, forgalmi adókból és vagyoni adókból. „A valódi illetékek, azaz az egyes állami ténykedések igénybevétele után közjogi alapon akár bélyeg, akár készpénz alakjában szedett közszolgáltatások: az igazságszolgáltatási illetékek az ítéletek és bírói határozatok után, továbbá a közgazdasági illetékek, például találmányi szabadalmakért, közoktatási illetékek, például a tandíjak, rendészeti illetékek stb. Illetékeink legnagyobb része tulajdonképpen forgalmi adó, azaz a forgalomban jelentkező vagyontárgyak után szedett pénzbeli közszolgáltatás. Ezek: az adásvételi, ajándékozási, de különösen az örökösödési illetékek. Ide tartozik az úgynevezett tőzsde adó (értékpapír-forgalmi adó) is.”¹⁴ Illetékek között szerepelt ekkor a valóságos, azaz a mai értelemben vett illeték, amely vagyonadó volt akkoriban, ez volt az illeték-egyenérték, melyet a jogi személyek a tulajdonukat képező vagyon után kötelesek fizetni.¹⁵

A hatályos illetéktörvény szerint az illetékeknek **két nagy csoportja** van: a **vagyonszerzési illetékek és az eljárási illetékek**. Öröklés és ajándékozás és visszerthes vagyonátruházás esetén **vagyonszerzési illetéket**, a közigazgatási hatósági és bírósági eljárásért **eljárási illetéket**, vagy igazgatási, bírósági szolgáltatási díjat, a cégbíróságok törvényességi felügyeleti tevékenységéért felügyeleti illetéket kell fizetni.

a.) A vagyonszerzési illetékek fajtái:

A vagyonszerzési illetékeknek két fajtája van az ingyenes vagyonszerzési illeték és a visszerthes vagyonátruházási illeték.

a.1.) Az ingyenes vagyonszerzési illetékek körébe tartozik:

a.1.1.) öröklési illeték

a.1.2.) ajándékozási illeték

a.2.) A visszerthes vagyonátruházási illeték

b.) Az eljárási illetékek fajtái:

b.1.) Közigazgatási hatósági eljárási illetékek

b.2.) Bírósági eljárás illetéke, az igazgatási és bírósági szolgáltatások díjai

b.3.) Felügyeleti illeték

2. Az illetékkötelezettség hatálya, és keletkezése

2.1. Az illetékkötelezettség hatálya

Tárgyi hatály:

1. Az illeték törvény hatálya minden **belföldön** történő ingyenes vagy visszerthes vagyonszerzésre kiterjed (függetlenül a szerző fél állampolgárságától), valamint
2. **külföldön** levő ingóhagyatéokra, ha: az örökös magyar állampolgár, vagy Magyarországon élő nem magyar állampolgár és a szerzés országában nem kell utána illetéket vagy ennek megfelelő adót fizetni. Külföldön levő ingatlanhagyatéokra az öröklési illeték szabályai nem terjednek ki.
3. valamint belföldön indított közigazgatási és bírósági eljárásra.

Az illetékkötelezettség tárgyi hatálya kiterjed a vagyonra, amely ingatlan, ingó és vagyoni értékű jogból áll.

Az illetéktörvény személyi hatálya kiterjed a természetes és jogi személyre egyaránt.

2.2. Az illetékkötelezettség keletkezése

1. **öröklésnél:** az illetékkötelezettség az örökhagyó halála napján keletkezik.
2. **ajándékozásnál:**
 - * **ingatlan** ajándékozásánál a szerződés megkötése napján
 - * **ingó, vagyoni értékű jog** ajándékozásánál: a szerződés aláírása, vagy birtokbavétel napján (vagyonszerzéskor) keletkezik az illetékkötelezettség.

13 Lásd. Exner Kornél: Magyar pénzügyi jog, Budapest Athenaeum Irod. És Nyomdai részvénytársulat kiadása, 1901. 404-406.o.

14 Exner Kornél: Magyar pénzügyi jog, Budapest Athenaeum Irod. És Nyomdai részvénytársulat kiadása, 1901. 405.o.

15 Lásd ugyanott: Exner Kornél (1901) 404.-406.o.

3. **visszterhes vagyónáruházásnál:**
 - * szerződés megkötése napján
 - * árverés napján
 - * amennyiben bírósági, hatósági határozattal történik az ingó, ingatlan vagyoni értékű jog megszerzése, akkor a határozat jogerőre emelkedésének napján,
 - * vagy az eddig nem említett esetekben a vagyonszerzéskor keletkezik az illetékkötelezettség.
 - * A hatósági jóváhagyástól függő vagyonszerzések esetében az illetékkötelezettség a jóváhagyás napján keletkezik.
 - * Felfüggesztő vagy bontó feltételtől függő szerződés esetén a vagyonszerzési illetékkötelezettség a szerződés hatályának beálltakor keletkezik.
2. **Az eljárási illetékkötelezettség:** az eljárás megindítása iránti kérelem előterjesztésekor keletkezik az illetékkötelezettség.

3. Az általános illetékmentesség

A törvény a tárgyi és személyi hatály alól néhány illetékfajta és néhány jogalany esetében kivételt képez.

A **tárgyi illetékmentesség** azt jelenti, hogy az illeték tárgyára vonatkozó mentesség esetén nem kell illetéket fizetni.

Személyi illetékmentesség esetén az alany személye lesz mentes az illetékfizetési kötelezettség alól.

Az általános személyi illetékmentesség lehet feltétlen, azaz teljes, vagy feltételes.

a.) **Feltétlen, teljes személyi illetékmentességben** részesül pld: a Magyar Állam, a helyi önkormányzatok és társulásai, az egészségbiztosítási szerv, a Nyugdíjbiztosítási Alap kezeléséért felelős nyugdíjbiztosítási szerv, a Magyar Nemzeti Bank, a Magyar Rádió Nonprofit Zrt., a Magyar Televízió Nonprofit Zrt. stb.

Az illetékmentes személytől nem lehet az illeték megfizetését követelni.

b) **Feltételes, azaz nem teljes személyes illetékmentessége** van: a költségvetési szerveknek, a Magyar Nemzeti Vagyongazdálkodási Zrt., Tartalékgazdálkodási Kht-nak, az egyesületeknek, a köztestületnek, az egyházaknak, az alapítványnak, közalapítványnak, a közhasznú és kiemelkedően közhasznú nonprofit gazdasági társaságnak.

A feltételes személyes illetékmentesség csoportjába tartozó szerveknek csak abban az esetben nincs illetékfizetési kötelezettségük, ha a vagyonszerzést, vagy az eljárás megindítását megelőző évben folytatott vállalkozási tevékenységük után nem volt társasági adófizetési kötelezettségük, vagy – költségvetési szerv esetében – eredménye után a központi költségvetésbe befizetési kötelezettsége nem keletkezett.

4. A vagyonszerzési illetékek szabályai: az ingyenes vagyonszerzési illetékek

Az ingyenes vagyonszerzési illetéket kell fizetni az ingyenes vagyonszerzés után az örökösnek és a megajándékozottnak. Ez lesz az öröklési és ajándékozási illeték.

4.1. Az öröklési illeték, tárgya, alapja, mértéke

4.1.1. Az öröklési illeték tárgya:

Öröklési illetéket kell fizetni a haláleset folytán bekövetkezett ingyenes vagyonszerzés esetén. (örökség, hagyomány, meghagyás, kötelestész és halál esetére szóló ajándékozás után)

Az öröklési illetékkötelezettség keletkezése: az örökhagyó halála napján

4.1.2. Az öröklési illeték alapja: a hagyaték tiszta értéke, azaz a hagyatéki vagyon forgalmi értékéből le kell vonni a tartozásokat, a végrehajtó díját, a temetési költségeket, a kiadott kötelestészt.

4.1.3. Az öröklési illeték mértéke:

Az öröklési illeték mértékét két tényező határozza meg:

- a) a rokonsági fokozat
- b) a vagyon tiszta értéke, azaz a vagyon forgalmi értékét csökkenteni kell a hagyatéki tartozásokkal, terhekkel.

Tehát az illeték alapja a hagyaték tiszta értéke, azaz egy-egy örökösnek juttatott örökség tiszta értéke után 18% az általános öröklési illeték az alábbi kivételek figyelembevételével.

Kivételek a 18% általános mérték alól:

A lakás megszerzése az illetéktörvényben kedvezmény alá esik, ezért lakás öröklése esetén az illetékfizetésre kötelezetteknek csak az általános illeték felét, azaz 9% mértékű illetéket kell megfizetni.

Az egyenesági rokonok (ideértve az örökbefogadáson alapuló viszonyt is, de nem ide értve a mostohaszülő, nevelt gyermek esetét) mentesek az öröklési illeték alól, mind az ingó, mind az ingatlan, lakás tekintetében.

A túlélő házastárs is mentes az öröklési illeték alól összeghatárra tekintet nélkül, akár lakás, akár ingó vagy ingatlan, vagyoni értékű jogot örököl.

Gépjármű, pótkocsi öröklése esetén az egyéb örökösök esetén az illeték mértéke a gépjármű visszterhes vagyonát ruházási illetékének a kétszerese.

4.1.4. Mentességek, kedvezmények az öröklési illeték alól:

- a.) az örökhagyó egyenesági rokona, (ideértve az örökbefogadáson alapuló rokoni kapcsolatot is) gyermeke, unokája, dédunokája, szülője, nagyszülője, dédszülője, vagy túlélő házastárs által megszerzett örökrész értékhatártól függetlenül. Ez bármilyen vagyontárgy öröklését jelenti: így lakást, gépjárművet, ingó örökséget, értékpapírt, üzletrészt.
- b.) hazai tudományos, művészeti, oktatási, közművelődési közjóléti célra juttatott örökség (hagyomány),
- c.) örökhagyó mostoha és nevelt gyermeke, mostoha és nevelőszülője által megszerzett örökrészből 20 millió forint,
- d.) lakás előtakarékossági szerződés alapján történő öröklése,
- e.) ingóság öröklése 300.000 Ft-ot meg nem haladó részig (a készpénz is ingóság),
- f.) lakótelek öröklése, ha 4 éven belül lakóházat épít rá az örökös,
- g.) művészeti alkotás, muzeális tárgy államnak történő felajánlása,
- h.) termőföld tulajdonjogának öröklése esetén az egyébként fizetendő illeték felét, családi gazdálkodás esetén egynegyedét kell fizetni.

Kiskorú örökös nagykorúvá válásáig és azt követő 2 évig fizetheti meg az illetéket késedelmi pótlékmentesen, ha előbb fizet kedvezményben részesül. Évenként 10% max. 70%-ig növekedhet a kedvezmény mértéke.

4.2. Az ingyenes vagyonszerzési illetékek: az ajándékozási illeték

4.2.1. Az ajándékozási illeték tárgya: az ajándékozással történt ingyenes vagyonszerzés, azaz

- * ingatlan ajándékozása,
- * ingó ajándékozása,
- * vagyoni értékű jog ingyenes alapítása, ingyenes átengedése, vagy az ilyen jogról való ingyenes lemondás.

Ingatlan ajándékozása esetén – a kivételektől eltekintve – mindig kell fizetni.

Ingó és vagyoni értékű jog ajándékozása esetében, csak akkor kell ajándékozási illetéket fizetni, ha az ingó vagyontárgy értéke **150.000,- Ft-on felüli** vagy **okiratot állítottak ki** róla. Ilyen esetben **30 napon belüli bejelentési kötelezettség** terheli a megajándékozottat.

4.2.2. Az ajándékozási illeték mértéke függ:

- 1.) ajándék tiszta értéke = forgalmi érték – adósságok
- 2.) rokonsági fokozattól

Az ajándékozási illeték alapja: az ajándék tiszta értéke

Mértéke: az ajándékozási illeték általános mértéke 18%, lakás ajándékozása esetén 9% illetéket kell fizetnie a megajándékozottnak.

4.2.3. Mentesség, kedvezmény az ajándékozási illeték alól:

1. az ajándékozó egyenesági rokona – ideértve az örökbefogadáson alapuló rokoni kapcsolatot is – által megszerzett ajándék (ingó, ingatlan, vagyoni értékű jog) értékhatártól függetlenül,
2. hazai tudományos, művészeti, oktatási vagy közjóléti célra juttatott ajándék megszerzése,
3. lakóház építésére alkalmas telektulajdon ajándékozása, amennyiben arra 4 éven belül lakóházat építenek,
4. lakástulajdon kezelői jogának ingyenes megszerzése,
5. olyan ajándék mely után az ajándékozót, mint juttatót, vagy a megajándékozottat SZJA, társadalombiztosítási járulék, vagy egészségügyi hozzájárulási fizetési kötelezettség terheli,
6. lakás takarékpénztári kifizetésnél a lakás előtakarékosági szerződés alapján történő vagyonszerzés stb.

5. A vagyonszerzési illetékek szabályai: a visszterhes vagyónátruházási illeték

5.1. A visszterhes vagyónátruházási illeték tárgya:

Ingatlanak, meghatározott ingónak és vagyoni értékű jognak a visszterhes, ellenérték fejében – azaz adásvétel, csere útján – történő megszerzése. **Ingatlan** esetében az adásvételről írásbeli szerződés készítése kötelező, illetéket így mindig – a törvényi kivételektől eltekintve – kell utána fizetni.

Ingó adásvétele esetén azonban korlátozott az illetékfizetés, ugyanis csak az alábbi ingóságok után kell visszterhes vagyónátruházási illetéket fizetnie a vevőnek:

- * gépjármű, pótkocsi,
- * közterületen álló, ingatlanak nem minősülő felépítmény,
- * hatósági árverésen vett ingó.

Vagyoni értékű jogok után a következő esetekben kell visszterhes vagyónátruházási illetéket fizetni:

- * az ingatlanhoz kapcsolódó vagyoni értékű jog megszerzése, vagy megszüntetése után,
- * ingatlanon fennálló haszonélvezet átengedése után,
- * önálló orvosi tevékenység praxisjogának megszerzése után,
- * értékpapír öröklési szerződéssel történő megszerzése után,
- * belföldi ingatlanvagyonnal rendelkező társaságban fennálló vagyoni betét megszerzése, ha a társaság főtevékenysége lakó és nem lakóépület építése, bérbeadása.

Visszterhes vagyónátruházási illetéket kell fizetni akkor is, ha a dolgok megszerzése nem esik sem öröklés, sem ajándékozás alá (pld. **elbirtoklás**).

5.2. A visszterhes vagyónátruházási illeték általános mértéke, alapja

1. A forgalmi érték 4 %-a.
2. Gépjármű tulajdonjogának visszterhes megszerzése esetén a gépjármű teljesítménye és kora határozza meg a mértéket.

A törvény ezen kívül egyéb mértékeket is felsorol.

Illeték alapja:

A forgalmi érték az irányadó, nem vonható le belőle az átvállalt tartozás.

Speciális esetek:

1. Ingatlan cseréjénél az illeték alapja a cserével megszerzett ingatlan forgalmi értéke.
2. Lakástulajdon cseréje esetén az elcserélt ingatlanok forgalmi értékének pozitív különbözete az illetékalap.
3. Több lakás tulajdonjogának cseréje esetén az illeték alapja mindegyik szerzésnél a közvetlenül megelőző vagy követő, legkedvezőbb ügyletet, de csak egyet, lehet figyelembe venni.
4. Lakástulajdon vásárlása esetén, ha a magánszemély vevő a másik lakását a vásárlást megelőző 1 éven belül, vagy az azt követő 1 éven belül eladja, az illeték alapja: a vásárolt és eladott lakástulajdon forgalmi értékének a különbözete.

5. Lakástulajdont cserélnek el önkormányzati tulajdonban álló bérlakással az illeték alapja a lakástulajdon forgalmi értékének 50%-a.

Ha az előbbiek szerinti értékkülönbség nagyobb, mint a vásárolt lakás forgalmi értéke, akkor ez utóbbi képezi az illeték alapját.

Haszonélvezettel terhelt esetekben a haszonélvezettel csökkentett összeg az illeték alapja.

Az illetéket fizeti:

- * a szerző fél – az adásvételi szerződésben a vevő.

5.3. Mentességek, illetékkedvezmények a visszterhes vagyonátruházási illetéknél:

1. a lakóház építésére alkalmas telektulajdonnak megszerzése, amennyiben azt 4 éven belül lakóházzal beépítik,
2. lakástulajdon kezelőjogának megszerzése,
3. állami vagyon vagyongazdálkodási jogának a megszerzése,
4. helyi önkormányzat tulajdonában álló lakás tulajdonjogának a megszerzése,
5. lakástulajdon cseréje, illetve 1 éven belüli lakásvásárlás, ha a szerzett lakástulajdon értéke kevesebb a korábbiánál,
6. ügyvédi iroda átalakulással (szétválás, egyesülés) bekövetkező vagyonszerzése,
7. kisajátítás esetén kapott ingatlan,
9. praxisjog megszerzése eredeti jogosulttól stb.

Illetékkedvezményben részesül a 35. életévét be nem töltött fiatal az első lakástulajdonának megszerzése esetén. Az egyébként fizetendő illeték 50%-áig terjedő kedvezményre jogosult, amennyiben az általa vásárolt lakás értéke a 15 millió forintot nem haladja meg. A 35. életévét be nem töltött fiatal első lakástulajdonának megszerzése esetén maximum az esedékességtől számított 12 hónapon keresztül, havonta egyenlő részletekben fizetheti meg az illetéket pótlékmentesen.

6. Az eljárási illetékekről röviden

6.1. A közigazgatási hatósági illetékek

Tárgya:

- * A közigazgatási hatósági eljárás:
- * Illetéket akkor is kell fizetni, ha a hatóság a kérelemnek részben vagy egészben helyt ad, vagy azt elutasítja, kivétel az érdemi vizsgálat nélkül történő elutasítást, vagy
- * az eljárást megszünteti, kivétel: az illeték meg nem fizetése miatti megszüntetés esetét, vagy amennyiben a megszüntetés oka, hogy a kérelem érdemi vizsgálat nélküli elutasításának lett volna helye.
- * az ügyet egyezséget jóváhagyó határozattal zárja le, vagy
- * ugyanabban az ügyben kérelemre új eljárás indul.

A közigazgatási hatósági eljárási illeték mértéke:

- * A közigazgatási hatósági eljárásban az illeték általános mértéke: Az I. fokú eljárás illetéke 3000 Ft. (általános tételű eljárási illeték)
- * Fellebbezés illetéke: minden megkezdett vitatott összeg 10.000 Ft-ja után 400 Ft az illeték, de minimum 5.000 Ft, legfeljebb 500.000 Ft.
- * Ha érték nem állapítható meg: 5.000,-Ft
- * Felügyeleti intézkedés: vitatott összeg 10.000 Ft-ként 400,-Ft, minimum 5000,-Ft és maximum 500.000,-Ft.

Az értékhez igazodó **közigazgatási hatósági eljárás illetékének alapja** az eljárás tárgyának értéke.

Az illetéket az eljárást megindító kérelmen kell róni. A jogorvoslati eljárásban megfizetett valamennyi illetéket vissza kell fizetni, ha a határozat az ügyfél hátrányára jogszabálysértőnek bizonyult.

A fentiekén kívül az egyes külön eljárásoknak a törvény mellékletében meghatározott összegű tételes eljárási illetéke van. (pld.: útlevél illetéke)

Illetékmentesség a közigazgatási hatósági eljárásban:

Nem kötelezhető illeték fizetésére az, akit a hatóság költségmentességben részesített külön jogszabály alapján.

Illetékmentes például: a közérdekű bejelentés, panasz, a választással, népszavazással kapcsolatos eljárások, a születéssel, házasságkötéssel, örökbefogadással, halálesettel kapcsolatos eljárások, a gyámhatósági eljárás stb.

6.2. A bírósági eljárási illetékek

Bírósági eljárási illetékek: polgári peres és nem peres eljárási illetékek, csőd-és felszámolási eljárás illetéke, cégbírósági eljárás illetéke, büntetőeljárás illetéke.

Az illeték tárgya: a bírósági eljárás.

Ezen belül is illetéket a polgári peres eljárásért, nem peres eljárásért, a csőd és felszámolási eljárásért, a cégbírósági eljárásért kell fizetni és a kizárólag magánvádlap alapján folyó büntetőeljárásért.

Polgári eljárás illetéke:

- * **Az illeték alapja (peres eljárás):** a pertárgy értéke, az illeték mértéke: a pertárgy értékének 6%-a, de legalább 15000,- Ft, legfeljebb 1.500.000,- Ft. Amennyiben a pertárgy értéke nem állapítható meg, a törvény attól függően, hogy járásbíró, törvényszék, ítéltábla, vagy Kúria előtt első- vagy másodfokon folyamatban lévő ügyről van szó, vélelmezett pertárgy értéket állapít meg, mint például: járásbírósnál az eljárás tárgyának értéke peres eljárásban: 350.000,-Ft, nem peres eljárásban: 200.000,-Ft.
- * törvényszék előtt: peres eljárásban első fok: 600.000,-Ft, nem peres eljárásban: 350.000,-Ft
- * Ítéltábla előtti fellebbezési eljárásban: peres: 600.000,-Ft, nem peres: 300.000,-Ft
- * Kúria előtti eljárásban: fellebbezési eljárásban 500.000,-Ft, felülvizsgálati eljárásban 700.000,-Ft.

Nem peres eljárás illetéke:

- * **Bírósági meghagyás** elleni ellentmondás esetén 3% az illeték mértéke, de legalább 5000 Ft, legfeljebb 750.000 Ft.
- * **Végrehajtási eljárásban** 1% az illeték mérték, de legalább 5000 Ft, legfeljebb 350.000,-Ft.

Tételes illetéke van a házassági bontópernek, mely 30.000 Ft.

A közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata iránti eljárás illetéke – amennyiben a határozat nem adó, illeték, tb. járulék vagy vámkötelezettséggel kapcsolatos – 30.000 Ft.

Csőd és felszámolási eljárás illetéke: felszámolási eljárás illetéke 80.000, csődeljárásé 50.000 Ft jogi személyiségű cégek esetében, míg jogi személyiséggel nem rendelkező gazdálkodó szervezet esetében 30.000.

Cégbírósági eljárás illetéke:

- a) **cégbejegyzési eljárás illetéke**
 1. nyilvánosan működő részvénytársaság esetében 600.000 Ft
 2. zártkörű részvénytársaság esetén 100.000 Ft
 3. egyéb jogi személyiségű cég esetén 100.000 Ft
 4. jogi személyiség nélküli gazdasági társaság esetén 50. 000
 5. egyszerűsített cégbejegyzési eljárás illetéke: 25.000 Ft jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság esetén, 50.000,-Ft Zrt. és Kft. esetén.

Illetékmentesség, kedvezmények a bírósági eljárásban (néhány példa rá)

1. Személyi illetékmentesség: aki külön jogszabály szerint költségmentességet, vagy az illetéktörvény szerint illetékmentességet élvez.
2. Tárgyi illetékmentesség például: bontóperben a házasság vonatkozásában indított viszontkereset, holtak nyilváníttási eljárás, határozat kijavítása, kiegészítése iránti kérelem, alapítvány nyilvántartásba vétele, megszüntetett cég törlése stb.

Kedvezmények:

Mérsékelt illetéket kell fizetni, azaz az illeték a peres eljárás illetéknek meghatározott százaléka, amennyiben a törvényben felsorolt esetekben a pert szüneteltetik, a felperes eláll a keresetétől, vagy a felek egyezséget kötnek.

1. **Az illeték a peres eljárás illetékének 10% -a**, ha a felperes az első tárgyaláson eláll a keresetétől, az első tárgyaláson a per szünetel, vagy megszűnik, az alperes az első tárgyaláson elismeri a követelését, az első tárgyaláson egyezséget kötnek a felek, vagy az első tárgyaláson a felek közösen kérik a per megszüntetését.
2. **Az illeték a peres eljárási illeték 30%-a**, ha a per az első tárgyalást követően az eljárás szünetelésével, vagy a felperes keresettől való elállásával szűnik meg, vagy a per megszüntetését a felek közösen kérik.
3. **Az illeték a peres eljárási illeték 50%-a**, ha az egyezségkötésre az első tárgyalás után kerül sor.
4. **A fellebbezési eljárás 10%-a**, ha a tárgyalás előtt visszavonják a fellebbezést.

Illetékfeljegyzési jog: akit illetékfeljegyzési jog illeti meg, mentesül az illeték előzetes megfizetése alól. Ilyen esetben az eljárás befejezésekor a pereszes fél fizeti meg az illetéket, vagyis akit erre a bíróság kötelez. Amennyiben az illeték előzetes megfizetése a félnek jövedelmi és vagyoni viszonyaival arányban nem álló megterhelést jelent, illetékfeljegyzési jogot kaphat. Feltétele, hogy a fizetendő illeték az egy főre eső adóköteles jövedelme 25%-át meghaladja. Az illetékfeljegyzésre jogosító pereket a törvény sorolja fel. (Például: munkaügyi perben, személyek polgári jogi védelmével kapcsolatos perben, közigazgatási határozat felülvizsgálata iránti eljárásban.)

Az illetékek megfizetése illetékbélyeggel történik az eljárást kezdeményező iraton (keresetlevélen), készpénz átutalási megbízással, bankkártyával vagy házipénztárba történő készpénz befizetéssel történhet mind a közigazgatási hatósági eljárási illetéke, mind a bírósági eljárási illetékek esetében. Bírósági eljárási illeték megfizetése történhet még az állami adóhatóság által megjelölt számlaszámra történő átutalással.

IV. RÉSZ: VÁMJOGI ALAPISMERETEK

Írta: Dr. Varga Zoltán

1. Vám fogalma, csoportosítása

Vámpolitika: a pénzügyi politikának és a kereskedelmi politikának a része, az állami intézkedések, elvek, módszerek és célok rendszerét fogja át.

Cél:

- * Államháztartási bevételek biztosítása (most már első sorban ez is közösségi forrás)
- * a nemzetközi áruforgalom szabályozása

Vám fogalma

A vám olyan kötelező jellegű ellenszolgáltatás nélküli fizetési kötelezettség, amely az áru vámhatáron történő átszállításához kapcsolódik, az EU, illetve a tagállamok központi költségvetésének bevételeit képezi, és amelyeket jogszabály alapján a tagállam a hatáskörrel felruházott szervei útján szed be.

Csoportosítása:

1. Külkereskedelmi forgalom iránya szerint (3 típusú lehet)

- * **behozatali vám (importvám)** jellemzően ez az, ami elterjedt a nemzetközi kereskedelmi forgalomban és elfogadott a nemzetközi kereskedelmi területén.
- * **ún. kiviteli vám (exportvám)** a belső piacvédelem eszköze. Speciális esetekben fordul csak elő. (pl. az EU is élt ezzel a különböző mezőgazdasági termékek esetén a belső piac védelmével összefüggésben.) A WTO ennek az alkalmazását tiltja.
- * **átviteli (tranzit)vám:** ez a tranzitforgalom korlátozását szolgálja, a WTO ezt is tiltja.

2. A vám hatása szerinti csoportosítás:

- * **pénzügyi (fiskális) vám:** Célja, hogy növelje a költségvetési bevételeket, különösen magas mértékben alkalmazták a luxusfogyasztási cikkekkel kapcsolatban.
- * **közgazdasági vám:** első sorban kereskedelem-politikai célokra használják.

3. A vám időbeli hatálya alapján

- * **állandó:** külön időszaki korlátozás nélkül, állandó jelleggel fennáll.
- * **szezonális/időszaki vám:** csak piacvédelmi jellegű vámként, meghatározott időszakra, a mezőgazdasági termékekkel kapcsolatosan alkalmazzák.

4. A vámvédelem mértéke szerint

- * **kiegyenlítő:** cél: a hazai piac esélyegyenlőségének biztosítása, a magasabb belföldi ár és az alacsonyabb világpiaci ár közötti különbséget egyenlítik ki. Pl. antidömping- és piacbiztosítási vámok köre. Ilyet alkalmaznak akkor, ha bizonyítható, hogy valamilyen oknál fogva mesterségesen alacsony áron szállítják be az országba a terméket és ez hátrányosan érinti a hazai termelőket. Szoktak mennyiségi korlátozást is alkalmazni.
- * **nevelő (tiltó vagy prohibítív vám):** ezeknek egyetlen célja, hogy az egyes termékek behozatalát korlátozza a magas vámtételekkel.

5. Vámkiszabás alapján történő csoportosítás

- * **értékvám:** ebben az esetben a vámkiszabás alapja a behozott termék pénzben kifejezett értéke (vámérték) és a vám kiszabása ennek alapul vételével történik.
- * **mértékvám:** amikor a vámkiszabás alapját az áru darabszáma, mennyisége, vagy mértékegysége képezi.
- * **vegyes vám:** amely az érték és mértékvámok együttes alkalmazását jelenti.

6. A vámmegállapítás módja szerint:

- * **autonóm vám:** az adott állam vagy vámunió jogszabályai által megállapított vám.
- * **szereződéses vám:** különböző bilaterális és multilaterális szerződéseken alapul a vám megállapítása.

7. Kereskedelem-politikai célok szerinti csoportosítás

- * **preferenciális vám:** valamely országból származó termékekkel kapcsolatban az átlagosnál kapcsolatban alacsonyabb vámot alkalmaznak cél: az adott állam/áru forgalmának megsegítése.
- * **legnagyobb kedvezményes vám:** a GATT szabályrendszere írja elő alapelvként.
- * **diszkriminatív vámok köre:** az átlagos vámszintnél magasabb vámot jelent (tiltó vámként alkalmazzák).

2. Vámjog jogforrási rendszere

Vámjog felépítése

A vámjog egyrészt anyagi jogi szabályokból, másrészt eljárásjogi szabályokból és ún. *technikai normákból* tevődik össze.

Az **anyag jogi szabályok meghatározzák** a vám alapját, mértékét, a vámfizetési kötelezettséget, a vámbiztosítéknyújtás szabályait, a különböző vámkedvezményeket, vámentességeket és a szankciókat.

A **vámjog eljárásjogi szabálya** a vámjog igazgatási szabályait öleli fel. Ebbe beletartozik a *vámkezelés, a különböző áruvizsgálatok, az ellenőrző vizsgálatok rendje, az egyéb vámjogi sorsok (vámszabadterület/vámszabad raktárba történő betárolás, újrakivitel, államnak történő felajánlás, megsemmisítés), egyéb vámalakíságok (belkiléptetés, vám elé állítás, átmeneti megőrzés)*. A technikai szabályok tulajdonképpen első sorban a belső jogi normákat az ügyfelek és a vámhatalóságok közötti kapcsolatot öleli fel: vámok kezelésével, könyvelésével, nyilvántartási kötelezettséggel kapcsolatos jogi normák.

A vámjog jogforrási rendszere:

Sajátosan épül fel a vámjog szabályozási rendszere. Egyrészt az uniós szabályozás, illetve ennek végrehajtására a belső szabályozás, illetve a nemzetközi szabályozás.

Nemzetközi jogforrások különösen:

GATT: az Általános Vámtarifa- és Kereskedelmi Egyezmény

1947. október 30-án került aláírásra a nemzetközi kereskedelem szabályozására.

Jelenleg is használják a kifejezést, de 1995-től a WTO (Kereskedelmi Világszervezet) veszi át a szerepét.

Magyarország a GATT-hoz 1973. 08. 10-én csatlakozott, a 23/1973.(IX.9.) MT rendelettel került kihirdetésre. Hazánk 1998-tól tagja a WTO-nak. 1998. évi IX. törvénnyel került kihirdetésre, végrehajtási rendelete a 43/1998 (III.7.) kormányrendelet.

A WTO célja: összhang teremtése a vámok szintjének a meghatározásánál, és megpróbálja összehangolni a kereskedelmi politikai, a termelési és a fiskális igényeket.

Alapelvek:

- * **a diszkriminációmentesség:** fő elvként fogalmazza meg, hogy az áruknek a kereskedelmét mindenfajta diszkrimináció nélkül kell megvalósítani, a szerződő feleknek a vámok és a különböző közterhek kivetése kapcsán alkalmazni kell a legnagyobb kedvezmény elvét. Ha valamely országgal szemben ilyen kedvezményes mértéket állapít meg az adott ország a vámjogi szabályozásában, akkor bármely más országból származó árukkal szemben is alkalmazni kell azt.
- * **nemzeti termelők védelme:** kimondja a nemzetközi jog, hogy az egyes államok a termelőiket csak vámok segítségével védhetik főszabály szerint, mennyiségi korlátozásra a termelés védelmi szempontjából nem kerülhet sor. Speciális esetben, ha az adott ország fizetési mérlege indokolja, lehet ezt a mennyiségi korlátozást is alkalmazni, mégpedig a szerződéses felek engedélyével, ellenőrzése mellett.
- * **kölcsönös egyeztetések elve:** a nemzetközi egyezményben résztvevő államoknak kölcsönös és viszonyos konzultációkat kell folytatni, ahol rendezhetik a vitás kérdéseket.
- * **a kereskedelmi akadályok lebontása:** ez elvi jellegű cél, hogy a nemzetközi kereskedelem elől mindenfajta vám és egyéb adminisztratív akadályt le kell bontani, és törekedni kell a szabad kereskedelem megvalósítására.

A vám eljárások egyszerűsítéséről és összehangolásáról szóló, Kiotóban, 1973. május 18-án kelt nemzetközi egyezmény Brüsszelben, 1999. június 26-án létrehozott Módosító Jegyzőkönyve (kihirdette: 2006. évi XLI. törvény)

Az áruk ideiglenes behozataláról szóló, Isztambulban, 1990. június 26-án kelt Egyezmény (kihirdette: 2005. évi CLXVIII. törvény)

A turistaforgalom vámkönnyítéseiről szóló, New Yorkban, 1954. június 4-én kelt Egyezmény (kihirdette: 1964. évi 2. törvényerejű rendelet)

Az Európai Unió jogforrási rendszere

Magyarország az európai uniós csatlakozásával a **vámunió**nak is részévé vált, ezért főszabály szerint az EU vámterületének részeként Magyarország területére is érvényesek az EU közvetlenül hatályos vámszabályai.

Közösségi jogforrások különösen:

A Tanács 2913/92 EGK rendelete: ez a **Közösségi Vámkódex**, amely meghatározza az egységes uniós belső piac keretét alkotó vámunió alapvető szabályait, beleértve a vámeljárásokat és egyéb vámalakításokat, a fizetendő vámok megállapításához a vámérték meghatározás és a származás szabályait, továbbá a vámtartozás keletkezésének és a tagállamok általi könyvelésbe vételének szabályait.

A Vámkódex hatálya:

- Területi hatály: a Közösség vámterülete

- Személyi hatály: természetes személy, jogi személy, jogi személyiség nélküli személyegyesülés, vámhatóságok

Tárgyi hatály:

- a Közösség és harmadik országok közötti kereskedelem

- az ESZAK-, az EGK vagy az EURATOM – Szerződés hatálya alá tartozó áruk

A Bizottság 2454/93/EGK rendelete a Közösségi Vámkódex létrehozásáról szóló 2913/92/EGK tanácsi rendelet végrehajtására vonatkozó rendelkezések megállapításáról

Megjegyzés: A hatályos Közösségi Vámkódex helyébe 2016. június 1-től az Európai Parlament és a Tanács 952/2013/EU rendeletével kihirdetett Uniói Vámkódex lép, az ennek alkalmazásához szükséges EU bizottsági jogi aktusok jelenleg kidolgozás alatt vannak.

2658/87/EGK tanácsi rendelet a vám- és a statisztikai nomenklatúráról, valamint a Közösségi Vámtarifáról, amely magában foglalja a kombinált nomenklatúrát, amely felöleli az egyes árukra vonatkozó vámokat, díjtételeket, mentességeket, kedvezményeket. *A Bizottság 698/2013/EU végrehajtási rendelete (2013. július 19.) a vám- és a statisztikai nomenklatúráról, valamint a Közös Vámtarifáról szóló 2658/87/EGK tanácsi rendelet I. mellékletének módosításáról*

A Tanács 1186/2009/EK rendelete a vámmentességek közösségi rendszerének létrehozásáról

A Tanács 1344/2011/EU rendelete az egyes mezőgazdasági, halászati és ipari termékek tekintetében a közös vámtarifában rögzített autonóm vámtételek felfüggesztéséről

A Tanács rendelete az Uniónak az egyes mezőgazdasági és ipari termékekre vonatkozó autonóm vámkontingensei megnyitásáról és kezeléséről szóló 7/2010/EU rendelet módosításáról

A Közösség tagállamai közötti nemzetközi egyezmények különösen:

Az Európai Unióról szóló szerződés K.3 cikke alapján létrehozott, a vámigazgatási szervek közötti kölcsönös segítségnyújtásról és együttműködésről szóló, Brüsszelben, 1997. december 18-án kelt Egyezmény (Nápoly II.) (kihirdette: 2006. évi LXXXIX. törvény).

a központi vámkezeléssel kapcsolatban a hagyományos saját forrásoknak az uniós költségvetés számára történő rendelkezésre bocsátásakor visszatartott nemzeti beszedési költségek megosztásáról szóló Egyezmény (kihirdette: 2009. évi XXII. törvény)

Nemzeti jogforrások

Az uniós szabályozás felhatalmazást ad az egyes tagállamoknak, hogy nemzeti jogforrásokban szabályozzák az esetleges részletszabályokat. Ezek a nemzeti jogforrások nem lehetnek ellentétesek az Európai Unió vonatkozó jogi aktaival, és első sorban ún. végrehajtási jellegű szabályokat tartalmaznak.

* **2003. évi CXXVI. törvény a közösségi vámjog végrehajtásáról** szabályozási területei: egyrészt a közösségi vámjoggal kapcsolatos végrehajtási és eljárási szabályokat tartalmazza, meghatározza a vámigazgatási bírságokat, szabályoz bizonyos vámmentességeket és kedvezményeket, ill. különböző díjakat

* a közösségi vámjog végrehajtásának részletes szabályairól szóló 15/2004. (IV. 5.) PM rendelet

- * 38/2009. (XII. 22.) PM rendelet az integrált postaforgalomra vonatkozó egyes vámszabályokról,
- * 28/2004. (IV. 29.) PM rendelet a postaforgalomban alkalmazandó egyes vámszabályokról,
- * 42/2004. (XI. 17.) PM rendelet a katonai csapat- és árumozgásokra vonatkozó vám eljárás különös szabályairól,
- * 26/2004. (IV. 28.) PM rendelet a vámmentes vámkezelésre jogosultak köréről

3. Vámjogi alapfogalmak

Az áruk vámjogi helyzetének kérdése: 2 típusú árut különböztet meg a vámjog:

- * közösségi és
- * nem közösségi áru.

Jelentősége: *közösséginek* tekinti a vámjogi szabály azokat az árukat, amelyek teljes egészében a **közösség területén jöttek létre/itt állították elő**; valamint a Közösség vámterületének részét nem képező országokból vagy területekről importált olyan áruk, amelyeket szabad forgalomba bocsátottak; továbbá kizárólag az előbb említett árukból létrejött vagy előállított áruk.

Minden más áru nem közösségi árunak minősül.

A vámszabályok több esetben is vonatkoznak közösségi árukra, pl. kivitel, ideiglenes kivitel, passzív feldolgozás, belső árutovábbítás, kivételes esetekben külső árutovábbítás és vámraktározás)

Behozatali vámok:

Az áruk behozatalakor fizetendő vámok és az azzal azonos hatású díjak.

Kiviteli vámok:

Az áruk kivitelekor fizetendő vámok és az azokkal azonos hatású díjak.

Vámfelügyelet: a vámhatóságok által a vámjogszabályok és – indokolt esetben – a vámfelügyelet alatt lévő árura vonatkozó egyéb rendelkezések betartásának biztosítása céljából általában tett intézkedés.

A közösség vámterületére beszállított áru a beléptetésétől kezdődően a vámjogi sorsának rendezéséig (pl. szabad forgalomba bocsátás, újrakivitel, állammal történő felajánlás, megsemmisítés) vámfelügyelet alatt áll. Amikor beléptetik az árut, nyilvántartásba veszik és ettől kezdve, amíg a vámformálisok nem zárulnak le, vámfelügyelet alatt áll. Ez lehet közvetlen (áru vámhatóság általi őrzése, vagy hivatalos kísérése), vagy közvetett (nyilvántartásba vétel, vám eljárás alá vonás, vámbiztosíték-nyújtás).

Vámbiztosíték: ez a vámtartozás megfizetésének a biztosítékaul szolgál. A jogszabály különböző formákat határoz erre meg. Magyarországon elsősorban: *készpénz, bankgarancia, banki fedezetigazolás, kezességvállalás, biztosítói kötelezvény*

Vámellenőrzés: a vámhatóságok által végrehajtott egyedi intézkedések, amelyeknek a célja, hogy biztosítsák a Közösség vámterülete és harmadik országok között mozgó áruk beléptetésére, kiléptetésére, továbbítására vonatkozó vámszabályok és meghatározott célra történő felhasználására, valamint a nem közösségi vámjogi helyzetű áruk jelenlétére vonatkozó vámszabályok és egyéb jogszabályok helyes alkalmazását; ezen intézkedések körébe tartozhat többek között az áru megvizsgálása, a vámáru-nyilatkozatban feltüntetett adatok ellenőrzése, az elektronikus vagy papíralapú írott okmányok meglétének és hitelességének ellenőrzése, a vállalkozások elszámolásának és egyéb nyilvántartásainak megvizsgálása, a szállítóeszközök átvizsgálása, a poggyász, illetve a személyek által szállított vagy rajtuk lévő egyéb áru átvizsgálása, valamint hivatalos vizsgálatok lefolytatása és egyéb hasonló intézkedések megtétele.

Vámterülettel összefüggő fogalmak:

Vámterület: egy adott ország vámhatára által övezett állam területet, amely magában foglalja a vámszabadterületet és a tranzitterületet is. Egy vámterületre az a jellemző, hogy egységes vámpolitika/vámszabályozás érvényesül. *Sajátos az Európai Unió, amelynek a vámterületére vannak kivételes szabályok, pl. a közösség vámterületébe bele kell érteni Monaco-t, valamint Ciprus szigetén az Egyesült Királyság felségterületeit, ill. egyes tagállamok államterületének bizonyos részei pl. Livigno, Grönland nem részei a vámunióknak.*

Vámunió: két vagy több állam (unió esetében tagállamok) vámterületének helyébe **egy vámterület** lép úgy, hogy az egymás közötti vámokat és korlátozó rendszabályokat az egyes tagállamok eltörölték. Fontos jellemzője, hogy 3. országokkal szemben viszont ugyanazokat a szabályokat alkalmazzák.

Szabadkereskedelmi övezet: akkor jön létre, ha két vagy több állam megállapodik abban, hogy egymással szemben nem alkalmaznak vámokat, de 3. országgal szemben mindegyik állam a saját vámjogi szabályait alkalmazza.

Preferenciális egyezmények: az ilyen egyezményt kötő államok abban állapodnak meg, hogy egymás közötti kereskedelmükben valamilyen vámmentességet vagy vámkedvezményt fognak alkalmazni.

A vámterületbe beletartozik az állam területe, a vámszabad terület, illetve a tranzit terület

- * **Tranzit terület:** egy elkülönített része a vámterületnek, amely a **vámjogszabályok alkalmazása szempontjából külföldnek** minősül. Jellemzően a *nemzetközi közforgalmú reptereken* alakítanak ilyen ki, ill. speciálisan az országban vámfelügyelet alatt álló területeket neveznek ilyennek.
- * **Vámszabad terület:** ez a vámterületen belüli olyan terület, ahol valamilyen *ipari feldolgozás vagy* raktározás történik, és ahová beszállított árukra különleges szabályok alkalmazandók, és az árukat a behozatali vámok és a kereskedelempolitika behozatali intézkedéseinek szempontjából úgy tekintik, mintha nem lennének a Közösség vámterületén.

Közvetlenül a vámszabad területről hozzák be, olyannak minősül, mintha nem léptették volna még be a vámterületre, még nem került szabad forgalomba. Az ilyen területeken a nem közösségi árukat a behozatali vámok és egyéb terhek megfizetése és a kereskedelempolitika intézkedéseinek alkalmazása nélkül tárolják. Zárt területek, vámfelügyelet alatt állnak. Az innen a vámterület többi részére belépő áruk és személyek úgy kezelendők, mintha külföldről lépnek be. (Vámellenőrzés történik)

Vámút: egy olyan földrajzi pont vagy terület, amelyen keresztül az árut - amennyiben jogszabály másként nem rendelkezik - külön engedély nélkül szabad átszállítani a vámhatáron. Főszabály szerint vámárukat csak vámutakon szabad szállítani: közút, vasúti pálya, csővezeték stb.

4. Vámigazgatás szervezete

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) az adópolitikáért felelős miniszter (nemzetgazdasági miniszter) felügyeli.

A NAV vámhatósági feladatokat ellátó szerve az állami adó- és vámhatóság vámszerve. A NAV vámszerve a Központi Hivatal, a közép- és alsó fokú vámszervek.

A NAV alsó fokú vámszervei hatásköri önállósággal rendelkező kirendeltségeket működtethetnek.^{16[1]}